

Identifying and Prioritizing the Dimensions of Urban Tourism Expansion in Kelardasht City

Mina Hasani Moghadam¹, Hossein Kalantari Khalilabad²✉, Maryam Rezghi³

1. Department of Urban Planning, Ayatollah Amoli Branch, Islamic Azad University, Amol, Iran

Email: Mina.moghadam68@yahoo.com

2. (Corresponding Author) Department of Urban Planning, Ayatollah Amoli Branch, Islamic Azad University, Amol, Iran

Email: H_kalantari2005@yahoo.com

3. Department of Urban Planning, Ayatollah Amoli Branch, Islamic Azad University, Amol, Iran

Email: Rezghi.maryam@yahoo.com

ARTICLE INFO

Keywords:

Urban Management,
Tourism,
Urban Tourism,
Kelardasht.

Article History:

Received:

8 August 2023

Received in revised form:

28 November 2023

Accepted:

25 December 2023

Available online:

29 January 2023

ABSTRACT

The current research was conducted to explain the principles of urban tourism development in Kelardasht city. This research is of applied type, and in terms of nature and method, it is survey and exploratory. The data collection method includes library and field methods, the data collection tool is a questionnaire, the respected professors and advisors have confirmed the questionnaire's validity, and the questionnaire's reliability is 0.872 based on Cronbach's alpha, which shows good internal reliability of the questionnaire. The statistical population in this research is all the tourists of Kelardasht; based on Cochran's formula, 384 samples were selected, distributed, and collected among tourists by non-probability sampling method. In addition, SPSS software (arithmetic mean tests and paired t-test) was used for data analysis. The findings of the research have shown that in the prioritization of tourism development dimensions in Kelardasht city, it has been determined that the dimension of political development and extraterrestrial documents, with an average difference of -2.44983, has the highest priority among the five dimensions investigated. After that, other dimensions in the order of importance based on pairwise differences are the management and infrastructure dimension (-1.48865), economic and capital dimension (-1.34430), environmental and natural dimension (-1.19094), and social and cultural dimension (-0.85110), which respectively have the most significant role in the development of urban tourism in Kelardasht city. The results have shown that one of the effective factors in developing Kelardasht tourism is strengthening tourism infrastructure, including natural attractions (unique landscape and climate, high peak, roaring river, etc.).

Citation: Hasani Moghadam, M., Kalantari Khalilabad, H., & Rezghi, M. (2023). Identifying and Prioritizing the Dimensions of Urban Tourism Expansion in Kelardasht City. *Journal of Urban Tourism*, 10 (4), 115-135.

<http://doi.org/10.22059/JUT.2024.366413.1161>

© The Author (s)

This is an open access article under the CC BY license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Publisher: University of Tehran Press

Extended abstract

Introduction

In the process of globalization, cities rely on their various capabilities to improve the lives of their residents. At the same time, they will be centers for attracting other people on a national and international scale. Kelardasht city in Mazandaran province is one of the tourist destinations in Iran that attracts thousands of domestic and foreign tourists every year. Tourists who enter Kelardasht consist of several categories, which include ecotourists (including mountaineers and organizers of car tours in the surrounding forests), those who benefit from the suitable climate of Kelardasht, those who are interested in historical attractions such as palaces, ancient sites, and similar cases, those interested in rural ecosystems, etc. are among the most important of these tourists. Kelardasht city is a space for urban tourists who visit the city based on their tastes, or it is a space for entering, getting the necessary supplies, and even staying for tourists who have entered Kelardasht with a purpose other than urban tourism. Since the preparation and compilation of development plans require a needs assessment and the correct definition of its constituent elements, it is necessary to model it in line with the development of urban tourism in Kelardasht while knowing the principles and criteria of urban tourism. Order and organize urban tourism in different dimensions by preparing a specific framework. In the meantime, components such as urban tourism attractions and natural, historical, cultural, architectural, and urban pilgrimage attractions, accommodations, and facilities in and around the city are regressed. By this necessity, the main question of the research is raised in the following way:

-What is the prioritization of the dimensions of the development of urban tourism in Kelardasht?

Methodology

This research is applied, and in terms of nature and method, it is survey and exploratory. The method of collecting information in this research includes library and field methods; the most important tool

in data collection is the researcher's self-made questionnaire; the respected professors and advisors and the reliability of the research questionnaires have confirmed the validity of the questionnaire. Also, based on Cronbach's alpha, it is equal to 0.872, which shows the good internal reliability of the questionnaire. The statistical population in this research is made up of all the tourists of Kelardasht, and due to the lack of accurate information on the number of tourists, based on Cochran's formula, 384 samples were selected, which were distributed and collected among tourists by non-probability sampling method. In addition, SPSS software (arithmetic mean tests and paired t-test) was used for data analysis.

Results and discussion

In the t-test of paired (dependent) samples, the investigated criteria are examined at two points. In this test, the difference between the averages of the attributes is evaluated. In the t-test with paired samples, each urban tourism development criteria in Kelardasht city has been observed twice in two different situations (the current situation of Kelardasht city and the rate of tourism development in case of implementation of the indicators). Based on this, the research hypothesis is based on the existing difference in the status of urban tourism development criteria in Kelardasht city, two times before (existing situation) and after implementing the indicators. As it is understood from the prioritization of urban tourism development criteria in Kelardasht based on pairwise differences, among the 17 criteria that are considered for urban tourism development in Kelardasht, political development and foreign relations with differences even numbers (average difference) (-2.83281) are in the highest priority for carrying out corrective or effective measures and operations in the development of tourism; first of all, in the current situation, the indicators of political development and foreign relations are in poor and weak conditions, and if the indicators defined in it are implemented, the development of tourism in the country and consequently in

Kelardasht will flourish. This will also be exemplified in the criterion of compilation of extra-hand documents with paired differences (average difference) (-2.06684), which is in second place in this ranking. On the other hand, the lowest possible difference, which shows the relatively good condition of the indicators, or less impact in the case of the implementation of these indicators in the development of Kelardasht tourism, including the criteria of social and cultural resources and infrastructures with paired differences (mean difference) - 0.74826) and education to citizens and tourists with pairwise differences (mean difference) (-0.35243) which are in the 16th and 17th ranks. Other criteria include services and infrastructure, development of urban tourism vision, investment in urban tourism, integrated urban management, display of events and events, improvement of natural and environmental conditions, advertising and marketing, and creating a balance between resources and costs. The tourism industry, environmental sustainability, the spatiality of urban tourism, investment in urban tourism, urban image and city landscape, preservation of natural resources, and protective laws are ranked third to fifteenth, respectively.

Conclusion

In evaluating the opinion of the statistical community in the process of urban tourism development in Kelardasht (if the same indicators are implemented), the enthusiasm and special attention of tourists in this field and their positive opinion in the event of the implementation of the indicators presented in the questionnaire, including social and cultural aspects, management and infrastructural, economic and capital, environmental and natural, and political development and the documents mentioned above are indicative of the category of tourism in national and global competitive arenas. In almost all the indicators examined during the research, it is believed that planning about social and cultural resources and infrastructures, educating citizens and tourists, displaying events and happenings, integrated urban management, spatialization of urban tourism, development of urban tourism landscape,

advertising and marketing, services and infrastructure, creating a balance between resources and costs of the tourism industry, investing in urban tourism, improving natural and environmental conditions, environmental sustainability, development political and foreign relations and compilation of general documents can help the development of urban tourism in Kelardasht.

Funding

There is no funding support.

Authors' Contribution

All of the authors approved the content of the manuscript and agreed on all aspects of the work.

Conflict of Interest

Authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments

We are grateful to all the scientific consultants of this paper.

شناسایی و اولویت‌بندی ابعاد گسترش گردشگری شهری در شهر کلاردشت

مینا حسنی مقدم^۱، حسین کلانتری خلیل‌آباد^۲✉، مریم رزقی^۳^۱- گروه شهرسازی، واحد آیت‌الله آملی، دانشگاه آزاد اسلامی، آمل، ایران. Email: Mina.moghadam68@yahoo.com^۲- نویسنده مسئول، گروه شهرسازی، واحد آیت‌الله آملی، دانشگاه آزاد اسلامی، آمل، ایران. Email: H_kalantari2005@yahoo.com^۳- گروه شهرسازی، واحد آیت‌الله آملی، دانشگاه آزاد اسلامی، آمل، ایران. Email: Rezghi.maryam@yahoo.com

چکیده

اطلاعات مقاله

پژوهش حاضر با هدف تبیین اصول توسعه گردشگری شهری در شهر کلاردشت صورت پذیرفته است. این تحقیق از نوع کاربردی و به لحاظ ماهیت و روش، پیمایشی و اکتشافی است. روش گردآوری اطلاعات شامل روش‌های کتابخانه‌ای و میدانی است که ابزار گردآوری داده‌ها، پرسشنامه می‌باشد که روایی پرسشنامه را اساتید محترم راهنما و مشاور تأیید کرده و پایایی پرسشنامه‌ها نیز بر مبنای آلفای کرونباخ برابر ۰/۸۷۲ است که نشان از پایایی درونی خوب پرسشنامه دارد. جامعه آماری در این پژوهش کلیه گردشگران کلاردشت بوده که بر مبنای فرمول کوکران به انتخاب ۳۸۴ نمونه مبادرت شده است که به روش نمونه‌گیری غیر احتمالی میان گردشگران توزیع و گردآوری شده است. ضمن اینکه در راستای تجزیه و تحلیل داده‌ها نیز از نرم‌افزار SPSS (آزمون‌های میانگین حسابی و آزمون t زوجی) استفاده شده است. یافته‌های پژوهش نشان داده که در اولویت‌بندی ابعاد توسعه گردشگری در شهر کلاردشت مشخص شده که بعد توسعه سیاسی و اسناد فرادستی با اختلاف میانگین (۲,۴۴۹۸۳-)، دارای بالاترین اولویت در میان ابعاد پنج‌گانه مورد بررسی بوده است. پس از آن، سایر ابعاد نیز به ترتیب اهمیت بر اساس تفاوت‌های زوجی عبارت‌اند از بعد مدیریتی و زیرساختی (۱,۴۸۸۶۵-)، بعد اقتصادی و سرمایه‌ای (۱,۳۴۴۳۰-)، بعد محیطی و طبیعی (۱,۱۹۰۹۴-) و بعد اجتماعی و فرهنگی (۰,۸۵۱۱۰-) که به ترتیب بیشترین نقش را در توسعه گردشگری شهری در شهر کلاردشت دارند. نتایج نشان داده است که یکی از عوامل مؤثر در توسعه گسترش گردشگری کلاردشت، تقویت زیرساخت‌های گردشگری اعم از جاذبه‌های طبیعی (چشم‌انداز و اقلیم منحصر به فرد، قله مرتفع، رودخانه خروشان و ...) می‌باشد.

واژگان کلیدی:

مدیریت شهری،
گردشگری،
گردشگری شهری،
کلاردشت.

تاریخ دریافت:

۱۴۰۲/۰۵/۱۷

تاریخ بازنگری:

۱۴۰۲/۰۹/۰۷

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۲/۱۰/۰۴

تاریخ چاپ:

۱۴۰۲/۱۱/۰۹

استناد: حسنی مقدم، مینا؛ کلانتری خلیل‌آباد، حسین و رزقی، مریم. (۱۴۰۲). شناسایی و اولویت‌بندی ابعاد گسترش گردشگری شهری در شهر کلاردشت. *مجله گردشگری شهری*، ۱۰ (۴)، ۱۱۵-۱۳۵.

<http://doi.org/10.22059/JUT.2024.366413.1161>

ناشر: مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران

© نویسندگان

مقدمه

در عصر کنونی مسئولین شهری در جستجوی راههایی برای بازاریابی شهرها هستند. در این رابطه برند سازی شهری راهبردی برای افزودن مزیت رقابتی به وسیله فراهم نمودن تصویر، منبعی برای ارزش بالای اقتصادی، اهمیت فرهنگی و سیاسی و توسعه اقتصادی و اجتماعی قاطع است (Bakas et al, 2019: 732). یکی از الگوهای خلاقانه در برند سازی شهرها توجه به گردشگری و خاصه گردشگری شهری است که می‌تواند هر شهر را متناسب با توان‌های انسانی یا طبیعی به‌عنوان فضایی برای جذب گردشگر از سایر شهرها متمایز سازد (فیضی و همکاران، ۱۳۹۹: ۲۲۹). ضمن اینکه فارغ از این مباحث نیز هر شهری با توجه به دارایی‌های خود به دنبال توسعه و تثبیت جایگاهش در سطح ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی است (رزقی و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۳۷)، که توجه به گردشگری شهری شاید ساده‌ترین مسیر باشد. درعین حال گردشگری شهری خود باید در مسیر توسعه و ارتقا قرار گیرد. از آنجایی که گردشگری، از فعالیت‌های مهم با پیامدهای اقتصادی، اجتماعی و محیطی در شهرهاست. سیاست توسعه گردشگری، رویکردی است که شهر با تأکید بر آن می‌تواند ضمن افزایش منافع آن، تأثیرات منفی را به حداقل کاهش دهد (فنی و همکاران، ۱۳۹۳: ۳۹). در واقع، گردشگری شهری عاملی بسیار مهم در توسعه شهرها محسوب می‌شود و همواره گردشگران جهت بازدید از جاذبه‌های مادی و غیرمادی شهرها قصد سفر می‌کنند. گردشگری بر اساس وجود جاذبه‌های تاریخی، فرهنگی-هنری و غیره شکل می‌گیرد و یکی از پرجاذبه‌ترین مکان‌های گردشگری شهرها همین امکانات و سازه‌ها می‌باشند لذا توسعه گردشگری شهری و مدیریت خردمندان آن، نیازمند برنامه‌ریزی می‌باشد (حیدری کوشکنو و همکاران، ۱۳۹۸: ۱۱۷). بنابراین، فراهم کردن بستر مناسب برای توسعه گردشگری شهری، شناسایی جاذبه‌ها و منابع در مرحله اول و سپس ارزیابی و اولویت‌بندی در مرحله بعدی، امری ضروری به نظر می‌رسد (قالیباف و شعبانی‌فرد، ۱۳۹۰: ۱۷۳). در حقیقت توسعه گردشگری شهری مستلزم توجه به اصول و معیارهایی است که درجه اول شناخت آن‌ها و سپس سنجش و ارزیابی هر شهر در پتانسیل‌های این اصول از اهمیت بالایی برخوردار است. ضمن اینکه پس از تطبیق ویژگی‌ها و پتانسیل‌های شهر با اصول توسعه گردشگری شهری لازم است تا با توجه به شرایط منحصر به فرد هر شهر به تبیین مدل و الگوی متناسب آن مبادرت گردد تا چشم‌انداز مشخصی را در پیش داشته باشد (Incera et al, 2015: 189). شهر کلاردشت در استان مازندران به‌عنوان یکی از مقاصد گردشگری در کشور ایران است که سالانه هزاران نفر از گردشگران داخلی و خارجی را جذب می‌نماید. گردشگرانی که به مقصد کلاردشت وارد شهر می‌شوند؛ معمولاً مشتمل بر چند دسته هستند که اکوتوریست‌ها (مشتمل بر کوهنوردان، برگزارکنندگان تورهای اتومبیل‌گردی در جنگل‌های پیرامون) بهره‌گیران از اقلیم مناسب کلاردشت، علاقه‌مندان به جاذبه‌های تاریخی همچون کاخ‌ها، محوطه‌های باستانی و موارد مشابه، علاقه‌مندان به زیست‌بوم‌های روستایی و ... از جمله مهم‌ترین این گردشگران هستند. شهر کلاردشت فضایی برای گردشگران شهری است که بر اساس سلیقه خود از شهر بازدید می‌کنند یا فضایی برای ورود، تهیه لوازم مورد نیاز و حتی اقامت گردشگرانی است که با هدفی غیر از گردشگری شهری به کلاردشت وارد شده‌اند. از آنجایی که تهیه و تدوین طرح‌های توسعه نیازمند نیازسنجی و تعریف صحیح عناصر تشکیل‌دهنده آن می‌باشد، بنابراین لازم است تا در راستای توسعه گردشگری شهری در کلاردشت، ضمن شناخت اصول و معیارهای گردشگری شهری به مدل‌سازی آن پرداخته تا با تهیه چارچوب مشخص به انتظام و ساماندهی گردشگری شهری در ابعاد مختلف مبادرت گردد. در این بین مؤلفه‌هایی چون جاذبه‌ها و کشش‌های گردشگری شهری همچون جاذبه‌های طبیعی، تاریخی، فرهنگی، زیارتی معماری و شهرسازی، اقامتی و تأسیساتی در شهر و پیرامون رگزیون می‌شود. از طرفی آنچه در این میان دارای اهمیت می‌باشد، شناخت اصول توسعه گردشگری است که با توجه

به گردشگرپذيرى استان‌هاى شمالى کشور به مطالعه اين منطقه از کشور مبادرت شده که در اين بين شهر کلاردشت نيز به عنوان سايت مورد مطالعه انتخاب شده است و از آنجايى که کلاردشت تقريباً همه پتانسيل‌هاى گردشگرى شهرى را در خود دارد به عنوان پايلوت انتخاب شده تا نتايج حاصل از پژوهش با تعميم‌پذيرى در شهرهاى مشابه مورد استفاده قرار گيرد. ضمن اينکه کلاردشت به عنوان نمادى از مقاصد گردشگرى به شمار مى‌رود که چرخه گردشگرى باتلر را در مدت زمان کوتاهى طى نموده است که تداوم وضعيت فعلى، شهر و گردشگرى آن را به مسير انحطاط خواهد کشيد، بنا بر اين لازم است تا با تبين اصول توسعه گردشگرى شهرى مشتمل بر ابعاد اجتماعى و فرهنگى، ابعاد اقتصادى و سرمايه‌اى، ابعاد مديرى و زيرساختى، ابعاد محيطى و طبيعى در کلاردشت به برنامه‌ريزى و نظم‌بخشى در اين حوزه مبادرت گردد.

بخشى از مهم‌ترين پژوهش‌هاى صورت گرفته در اين حوزه مشتمل بر موارد زير مى‌باشند. باليده و تقوايى (۱۴۰۲)، مقاله خود تحت عنوان تبين شاخص‌هاى مدل شکوفايى گردشگرى شهرى را انجام داده‌اند. ايشان مؤلفه‌هاى تأثيرگذار در شکوفايى گردشگرى شهرى را در ابعاد پنج‌گانه (اقتصادى، اجتماعى- فرهنگى، زيرساختى، پايدارى و نهادى) شناسايى کردند. نتايج نشان‌دهنده اين بوده است که الگوى ارائه شده داراى برازش قابل قبولى مى‌باشد. در اين رابطه بيشترين ميزان ميانگين واريانس استخراج شده مربوط به شاخص «اجتماعى- فرهنگى» با (۰/۸۱)، و کمترين مقدار آن مربوط به شاخص «اقتصادى» با (۰/۴۷)، بوده است. صادقى و همکاران (۱۴۰۱)؛ مقاله خود با عنوان آينده‌پژوهى توسعه گردشگرى شهرى (مورد مطالعه: شهر اردبيل) را انجام داده‌اند. نتايج تحقيق ايشان نشان داده است که متغيرهاى منابع انسانى، تحريم‌ها، مديرى تخصصى، خدمات درمانى، آموزش، برنامه‌ريزى، تنوع‌سازى و رقابت‌پذيرى، نيروهاى پيشران اين تحقيق هستند. همچنين از ميان بسيارى از سناريوها، تعداد ۵ سناريو قوى به دست آمد که ۲ مورد آن وضعيت خوش‌بينانه است. در خوش‌بينانه‌ترين حالت گردشگرى شهر اردبيل در افق ۱۴۲۰ توسعه خواهد يافت. که در اين خصوص راهبرد تهاجمى، راهبرد منتخب تحقيق است. فان و همکاران^۱ (۲۰۲۳)، مقاله خود با عنوان شناسايى و اولويت‌بندى استراتژى‌هاى توسعه گردشگرى با استفاده از SWOT، QSPM و AHP: مطالعه موردى کوه چانگ‌باى در چين را انجام دادند. نتايج پژوهش ايشان نشان داد که «استفاده از پتانسيل‌هاى طبيعى، تاريخى و غيره» و استراتژى "ايجاد مکانيزم مناسب براى سرمايه‌گذارى بخش دولتى و خصوصى" براى بهبود شرايط در کوه چانگ باى بسيار مهم هستند. بنا بر اين بايد به ظرفيت‌هاى گردشگرى اين منطقه توجه ويژه‌اى شود و در جهت تقويت صنعت گردشگرى، جايگاه اقتصادى منطقه و ايجاد فرصت‌هاى شغلى در دستور کار مديران و برنامه‌ريزان قرار گيرد. مجاد و همکاران^۲ (۲۰۲۲)، مقاله خود با عنوان صنعت گردشگرى ساحلى در مدترانه: بررسى انتقادى فشارها و اثرات اجتماعى-اقتصادى و محيطى را انجام دادند. پژوهش ايشان نقش‌هاى اجتماعى و اقتصادى حياتى صنعت گردشگرى ساحلى را برجسته مى‌کند، درحالى که رشد مداوم و کنترل نشده اين بخش و فعاليت‌هاى مرتبط، اکولوژى و كيفيت محيطى اين کشورهاى ساحلى را به خطر مى‌اندازد که اين امر مستلزم توجه تصميم‌گيرندگان و ذينفعان به اتخاذ راهبردها و رويکردهاى جديد در راستاى سبز کردن صنعت گردشگرى آبي براى تضمين رشد پايدار اقتصادى، اجتماعى و زيست‌محيطى اين صنعت است. بررسى پژوهش‌هاى مختلف در حوزه گردشگرى نشان مى‌دهد که تاکنون پژوهش‌هاى در حوزه توسعه گردشگرى و نيز گردشگرى شهرى صورت پذيرفته است. هر چند اين تعداد در زمينه شناسايى و اولويت‌بندى ابعاد گسترش گردشگرى شهرى، چندان مشاهده نگرديده است.

1. Fan

2. Mejjad

بر این اساس هدف از پژوهش حاضر شناسایی و اولویت‌بندی ابعاد گسترش گردشگری شهری در شهر کلاردشت بوده است که در این راستا سؤالی که برای رسیدن به هدف این پژوهش مطرح می‌شود عبارت است از: ابعاد گسترش گردشگری شهری در شهر کلاردشت کدام‌اند و در چه اولویتی قرار دارند؟

مبانی نظری

در رابطه با رویکردهای توسعه گردشگری، یکی از پرکاربردترین و مشهورترین فهرست‌بندی‌ها در زمینه توسعه گردشگری مربوط به گتس (۱۹۸۷) می‌شود. او چهار رویکرد یا رهیافت عمده را با ویژگی‌های هر یک از آن‌ها را مطرح کرد: رویکرد منفعت‌طلبی یا بهره‌کشی؛ رویکرد اقتصادی، رویکرد فضایی/کالبدی؛ رویکرد اجتماع‌محور (متانی و همکاران، ۱۳۹۷ به نقل از هال، ۲۰۰۰). گتس تأکید می‌کند که این چهار رهیافت نه منحصر به فردند و نه لزوماً به صورت متوالی مطرح می‌شوند. در عین حال این دسته‌بندی را راهی مناسب برای بررسی ویژگی‌های مشترک رویکردهای متفاوت در گردشگری‌های برنامه‌ریزی شده می‌داند.

رویکرد گردشگری پایدار (برنامه‌ریزی و توسعه یکپارچه گردشگری): توسعه پایدار و گردشگری پایدار با یکدیگر ارتباط ارگانیک دارند. گردشگری پایدار متکی بر ایده اولیه توسعه پایدار بوده و بدین سبب تنها اهداف زیست‌محیطی را دنبال نمی‌کند، بلکه در پی برقراری موازنه میان اهداف و منافع اجتماعی - فرهنگی، اقتصادی و زیست‌محیطی جامعه می‌باشد (مسعودی‌راد و همکاران، ۱۳۹۷: ۳۷).

شیوه‌های مختلفی برای ارزیابی فرآیند توسعه گردشگری وجود دارد. ارزیابی اثرات درک شده گردشگری از سوی جامعه محلی یا تحلیل ظرفیت تحمل آنان؛ مطالعه تغییر کیفیت زندگی و محیط‌زیست؛ میزان رضایت گردشگران و ... (Sobirov, 2018: 36). روش‌شناسی‌های غالب، مبتنی بر مطالعه درک، نگرش و رفتار مبتنی بر نظریه‌های مثبت‌گرا یا منفی‌گرا بوده است و به صورت زیر طبقه‌بندی می‌شوند:

❖ چارچوب‌های نظری که تلاش در توصیف نحوه درک و نگرش نسبت به گردشگری دارند، از جمله نظریه وابستگی، نظریه تبادل اجتماعی، نظریه نگرانی جامعه محلی و ...؛

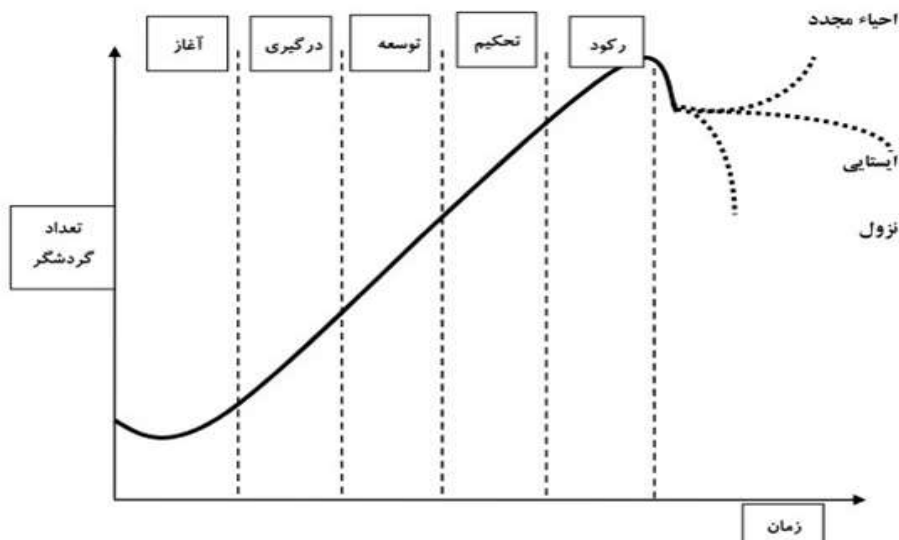
❖ عوامل مستقلی که نگرش و درک گردشگری را تحت تأثیر قرار می‌دهند، مانند سن، جنسیت، فاصله، سطح سواد، گونه گردشگری، میزان برخورد ساکنین با گردشگران، منفعت اقتصادی و وابستگی اقتصادی، سطح دانش درباره گردشگری، میزان مشارکت مردم در تصمیم‌گیری و ...؛

❖ مدل‌های مربوط به فرآیند توسعه گردشگری از جمله: مدل رنجش داکسی، مدل چرخه حیات باتلر و مدل تخریب خلاق میشل مطرح شده است (بهرامیان و شمس‌الدینی، ۱۳۹۷: ۱۳۳).

این مدل‌ها و نظریه‌ها با شناسایی نقاط ضعف و قوت مقصد، در برنامه‌ریزی گردشگری پایدار می‌توانند بسیار مؤثر واقع شوند (Hudson et al, 2016: 29).

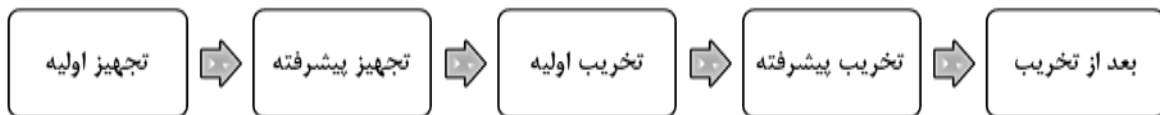
مدل چرخه حیات مقصد باتلر: مدل توسعه مقصد باتلر بعد از مدل داکسی مطرح و البته از آن نیز بسیار ایده گرفت. وی مدل خود را اولین بار در دهه ۱۹۸۰ بر اساس تحقیقات گسترده در زمینه توسعه گردشگری، با عنوان «چرخه حیات مقصد» ارائه داد.

1. Getz
2. Hall
3. Sustainable tourism approach
4. Area life cycle Model

شکل ۱. مدل چرخه حیات مقصد باتلر، منبع: Butler, 1980

مدل تخریب خلاق (CD) میشل: بر اساس الگوی «تخریب خلاق»، وقتی ثروت در جامعه انباشته و توزیع می‌شود، آن جامعه باید متحول شده و از شیوه سنتی خود به یک چیز جدید و مناسب‌تر تبدیل شود تا به مرحله بعدی توسعه برسد. این روند هم خلاقانه و هم مخرب بوده و یک نوسازی پویا است که می‌تواند ساختار سنتی قدرت و ثروت را پشت سر بگذارد. این تحول بیانگر پیوند میان منابع اقتصادی و تحقیق و پژوهش و عامل حرکت روبه‌جلو در راه نوآوری و رسیدن به پویایی است. از طریق این مدل می‌توان جایگاه یک سایت گردشگری را در مراحل پنج‌گانه آن ارزیابی و به‌تناسب آن اقدام به برنامه‌ریزی نمود (رضایی و همکاران، ۱۴۰۰:۱).

شکل ۲. مدل تخریب خلاق، منبع: Vanderwerf, 2018: 11

بررسی‌های صورت گرفته در منابع داخلی و خارجی که در نهایت بتوانند چارچوب نظری تحقیق را آماده کنند، نتایج زیر را حاصل نموده است. عمده مطالعات طی سال‌های اخیر صورت پذیرفته‌اند که هر یک از پژوهشگران بر مبنای پژوهش و قلمرو موضوعی و مکانی خود، به ارائه متغیرهایی در راستای توسعه گردشگری شهری و اصول توسعه آن مبادرت نموده‌اند. (جدول ۱)

جدول ۱. شاخص‌های مؤثر در راستای توسعه گردشگری شهری

محقق	معیار	شاخص
آریانی و فانوزی، ۲۰۱۹	شیوه حاکمیت و سیاست‌های مدیریتی، بازاریابی گردشگری	هماهنگی نهادی، روابط خارجی، تبلیغات گردشگری
آرتور و منشا ^۲ ، ۲۰۱۶	مشارکت سهامداران، تشریک مساعی بخش خصوصی و عمومی مدیریت شهری	مشارکت گردشگران و جامعه میزبان، تدوین راهبرد پایدار
صادقی‌ها و نوری، ۱۴۰۰	شفافیت اطلاعاتی، روابط بین‌المللی حسنه، سرمایه‌گذاری زمینه مینا، آگاهی شاغلین در بخش گردشگری، حضورپذیری اجتماعی، استفاده از فناوری اطلاعات در زیرساخت‌ها و خدمات شهری، ارتقای آگاهی محیطی، ارتباط هماهنگ میان نهادها	عرضه اقامتگاه‌های بوم‌گردی، سهم فعالیت‌های صنایع دستی از کل فعالیت‌ها، جشنواره‌های فرهنگی در شهر، میزان اشتغال بومی در بخش گردشگری، برگزاری دوره‌های آموزشی برای فعالان گردشگری، فضاهای ایجادشده در سطح شهر برای حضور گردشگران، میزان وب‌سایت‌ها در معرفی جاذبه‌های شهری، آموزش جهت مدیریت پسماند
خواججه‌نی و همکاران، ۱۳۹۹	ساختارهای اجتماعی، فرهنگی، ساختار محیطی، ساختار نهادی، ساختار اقتصادی در سطوح بین‌المللی، ملی منطقه‌ای و سطح محلی	در سطح بین‌المللی؛ روابط سیاسی ایران با کشورهای غربی، تعامل ایران با سازمان‌های بین‌المللی گردشگری در سطح ملی و منطقه‌ای؛ نگاه به گردشگری در سند چشم‌انداز بیست‌ساله، سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌های دولتی از جمله طرح‌های جامع گردشگری، ساختار سازمانی گردشگری کشور در سطح محلی؛ کارکنان آموزش‌دیده در بخش گردشگری منطقه، زیرساخت.
عربشاهی کیزی و تقدیسی، ۱۳۹۷	منابع و جاذبه‌های طبیعی، منابع تاریخی و یادمانی، تقویت زیرساخت‌های گردشگری، مدیریت شهری و شبکه هماهنگ گردشگری شهری	جاذبه‌های طبیعی، اجتماعی و فرهنگی، فضا گذران اوقات فراغت در شهر، بهسازی سیما و منظر شهر، ساماندهی فضاهای باز و فرهنگی شهری، تأمین بهداشت و نظافت شهر، گسترش امکانات دسترسی و اطلاع‌رسانی، تأمین ایمنی و جلوگیری از سوانح
ویسی، ۱۳۹۶	عوامل زمینه‌ای سیاست‌گذاری گردشگری	ایدئولوژی سیاسی، فرهنگ، اقتصاد، امنیت، امکانات رفاهی و زیربنایی، جاذبه‌های گردشگری
ابراهیم نیا سماکوش و همکاران، ۱۳۹۲	عناصر فیزیکی، عناصر فرهنگی و اجتماعی	قانون اساسی، قوانین و اسناد بلندمدت و میان‌مدت توسعه، قوانین عادی، آیین‌نامه‌ها، بخش‌نامه‌ها
قالبیاف و شعبانی‌فرد، ۱۳۹۰	جاذبه‌های انسان‌ساخت، جاذبه‌های فرهنگی، جاذبه‌های طبیعی	مراکز خرید و فروش عمده، سرگرمی و تفریحات، پارک و فضای سبز شهری، تأسیسات پزشکی و درمانی، عناصر خاطره‌انگیز، نمایشگاه‌ها، بناهای تاریخی، مراکز تفریحی، موزه‌ها
فرجی‌راد و سید نصیری، ۱۳۸۹	عناصر اولیه (عناصری که عمل جذب گردشگرند و گردشگر بابت بازدید از آن‌ها هزینه می‌پردازد و اقامت می‌کند)	فضای شهری، فضای روستایی (جهانگردی سبز)، فضای ساحلی، فضای کوهستانی، رویدادها و محصولات فرهنگی
		خدمات و تسهیلات فرهنگی (تئاتر، کنسرت، سینما، گالری‌های هنری)، خدمات و تسهیلات ورزشی (مسابقات ورزشی بین‌المللی، المپیک، جام جهانی)، خدمات تفریحی (جشنواره‌ها)، ویژگی‌های فیزیکی در شهر (الگوی خیابان‌های تاریخی، بناهای جذاب و دیدنی به سبک‌های مختلف معماری، فضاهای سبز شهری)، نهادهای اجتماعی و فرهنگی

¹ Ariyani & Fauzi

² Arthur & Mensha

(موسيقى، رقص)	
عناصر ثانويه (عناصرى كه به گردشگران خدمات مى‌دهند)	مراکز اقامتى (مهمانسرا، هتل)، خدمات فروشگاهى، بازار، مراکز خريد، حمل‌ونقل شهرى

روش پژوهش

اين تحقيق به لحاظ اهداف، جزو تحقيقات کاربردى است كه يافته‌هاى آن مى‌تواند در جهت ايجاد مدل مطلوب توسعه گردشگرى شهرى در شهرهاى شمال كشور ايران و به‌خصوص شهر كلاردشت قابل‌استفاده باشد. روش گردآورى اطلاعات شامل روش‌هاى كتابخانه‌اى، پرسشنامه و مشاهدات ميدانى است. در خصوص گردآورى اطلاعات مربوط به ادبيات موضوع و پيشينه پژوهش از روش‌هاى كتابخانه‌اى و جهت جمع‌آورى اطلاعات براى تائيد يا رد فرضيه‌هاى پژوهش از روش ميدانى استفاده شده كه مهم‌ترين ابزار جمع‌آورى داده‌ها پرسشنامه محقق ساخته بوده است. جامعه آمارى در اين پژوهش را كليۀ گردشگران ورودى به كلاردشت تشكيل داده كه با توجه به نامعلوم بودن تعداد جامعه آمارى، بر مبنای فرمول كوكران به انتخاب ۳۸۴ نمونه مبادرت شده است كه به روش نمونه‌گيرى غير احتمالى ميان گردشگران توزيع و گردآورى شد. روايى پرسشنامه توسط اساتيد محترم راهنما و مشاور مورد تائيد قرار گرفته است و بر اساس بررسى صورت گرفته، آلفاى كرونباخ اين پرسشنامه در وضعيت موجود شهر كلاردشت برابر ۰/۸۵۴ و در وضعيت ميزان توسعه گردشگرى در صورت اجرائى شاخص‌ها برابر ۰/۸۹۱ است. همچنين آلفاى كرونباخ اين پرسشنامه در مجموع برابر ۰/۸۷۲ است كه نشان از پايابى درونى خوب اين پرسشنامه دارد. در نهايت در راستاى تجزيه و تحليل داده‌ها نيز از نرم‌افزار SPSS (آزمون‌هاى ميانگين حسابى و آزمون t زوجى) استفاده شده است.

جدول ۲. مؤلفه‌ها و معيارهاى پژوهش جهت تبين اصول توسعه گردشگرى شهرى در شمال ايران در شهر كلاردشت

ابعاد	معيارها	شاخص‌ها
ابعاد اجتماعى و فرهنگى	منابع و زيرساخت‌هاى اجتماعى و فرهنگى	- ساخت و تجهيز منابع گردشگرى و عناصر فرهنگى مؤثر آن در شهر همچون بوستان‌ها (فضاى تفريحى و ورزشى) و فضاى سبز، سينما و سالن‌هاى تئاتر، مجتمع‌هاى فرهنگى، موزه‌ها، بناهاى يادبود، شهربازى، مراکز خريد
	معرفى جاذبه‌هاى تاريخى (مناطقى با معمارى تاريخى) و فرهنگى	- برگزارى جشنواره‌هاى فرهنگى در شهر و ارائه خدمات و تسهيلات فرهنگى (تئاتر، كنسرت، سينما، گالرى‌هاى هنرى، موسيقى، رقص و ...)
ابعاد اجتماعى و فرهنگى	آموزش به شهروندان و گردشگران	- اداى احترام به ساير مردم - معرفى آداب‌ورسوم و مناسبات فرهنگى - آموزش نحوه برخورد و تعاملات با گردشگران مى و بين‌المللى و ضرورت توجه به آن به جامعه ميزبان
	نمايش رويداها و وقايع	- توجه به حيات حادثه‌اى يا واقعه‌اى در شهر (مکان‌هاى مربوط به حوادث مهم يا افراد مشهور) - تقويت حس تعلق به مكان - توجه به تقويت فضاهاى شهرى جهت ايجاد همبستگى و علايق مشترك انساني (گره‌ها و ميدان‌ها اجتماعى و فرهنگى)
مدىريتى و زيرساختى	مدىريت يکپارچه شهرى	- عناصر خاطره‌انگيز، نمايشگاه‌ها، بناهاى تاريخى، مراکز تفريحى، موزه‌ها - تلاش در راستاى ايجاد و تقويت تصوير و نقشه ذهنى براى شهروندان و گردشگران - آگاهى و بينش لازم براى مديران شهرى و گردشگرى و برنامه‌ريزان به‌منظور ارتقاء امکانات و تسهيلات در شهر - برگزارى دوره‌هاى آموزشى براى فعالان گردشگرى و افزايش کارکنان آموزش‌ديده در

<p>بخش گردشگری منطقه</p> <p>- هماهنگی میان نهادها و سازمان‌های دست‌اندرکار در امور شهری و گردشگری</p> <p>- دیپلماسی شهری و تلاش مدیران شهری جهت جذب سرمایه‌گذار</p> <p>- نظارت بر شهر و مدیریت داده‌ها در مسائل کالبدی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی</p> <p>ناشی از حضور گردشگران</p> <p>- استراتژی‌ها و برنامه‌های کاربری زمین و توسعه آن با نگاهی به گردشگری شهری</p> <p>- رویکرد اجرای قانون در بحث کاربری زمین و پیشگیری از تغییر کاربری زمین و خزش شهری</p>	
<p>- دسترسی به تمامی مناطق مقصد در شهر و نواحی پیراشهری</p> <p>- امکان انتخاب از میان یک سلسله گسترده از فعالیت‌ها در سطح شهر با توجه به تنوع سلیقه‌ها برای گردشگران</p> <p>- ترکیب فعالیت‌ها در رابطه با زمان و فضا (اختلاط کاربری‌ها)</p> <p>- همیاری کارکردی میان قابلیت‌های شهری (همه‌شمولی فضای شهر)</p> <p>- رعایت استانداردها و کدهای اصول ساخت‌وساز (خط آسمان، هندسه ساختمان، نما و ...)</p> <p>در جهت بهبود منظر شهری</p> <p>- ایجاد و تقویت فعالیت‌های ۲۴ ساعته در قالب فعالیت‌هایی مانند تئاتر، سینما، برپایی نمایشگاه‌ها و ... در سطح شهر</p> <p>- بهبود عملکرد فضاهای اقامتی و پذیرایی شامل مهمانسراها، بازارها و فروشگاه‌ها و غذاسراها.</p>	<p>فضامندی</p> <p>گردشگری</p> <p>شهری</p>
<p>- تدوین چشم‌انداز بلندمدت (۲۰ ساله) شهر با محوریت گردشگری (متناسب با توانمندی‌ها)</p> <p>- تدوین سند راهبردی جهت پذیرش گردشگران بانگیزه‌های دیدار دوستان و خویشان، مسافرت‌های تجاری، حضور در نمایشگاه‌ها و کنفرانس‌ها، بازدید از میراث فرهنگی، سفرهای مذهبی و تفریحی، حضور در حوادث، خریدهای تفریحی، سفرهای روزانه، دلایل شخصی</p>	<p>تدوین چشم‌انداز</p> <p>گردشگری</p> <p>شهری</p>
<p>- توجه به اصل رسانه سالاری در دنیای مدرن و بهره‌گیری از رسانه‌های مختلف جهت معرفی شهر در فرایند بازاریابی</p> <p>- شکل‌دهی گردشگری مجازی (بازاریابی و تبلیغات در بستر رسانه‌ای)</p> <p>- میزان وب‌سایت‌ها در معرفی جاذبه‌های شهری (اطلاعات، خدمات موجود در بوستان‌ها، نقشه‌های راهنما و اداره اطلاعات برای راهنمایی گردشگران)</p> <p>- برنامه‌ریزی جهت برگزاری جشنواره، همایش با ارزش‌گذاری برای شهر و برند سازی</p> <p>- تلاش برای بازار سازی، بازاریابی و بازار داری گردشگری شهری</p> <p>- تلاش جهت بهره‌گیری از توان‌های منحصر به فرد شهر جهت برند سازی و معرفی شهر</p> <p>- بهبود کیفیت خدمات به گردشگران و جلب رضایت‌مندی آنان در عرصه گردش، پذیرایی، اقامت، سوغات و ... و تقویت مشارکت بخش‌های خصوصی و شهروندان در رفع این نیازها</p> <p>- شناخت و بهره‌گیری از ژئومارکتینگ که اطلاعات دقیقی شامل موقعیت جغرافیایی، آدرس، محدوده و منطقه سرویس‌دهی، محل‌های فروش و مسیرهای گردشگری و ... را به گردشگر عرضه کند</p> <p>- استفاده از فناوری اطلاعات در زیرساخت‌ها و خدمات شهری</p> <p>- تقویت زیرساخت‌های گردشگری (جاذبه‌های طبیعی، اجتماعی و فرهنگی، فضا گذران اوقات فراغت در شهر و امکانات عرضه‌ای در آنان)</p>	<p>تبلیغات و بازاریابی</p> <p>خدمات و زیرساخت</p>

<p>-تقويت مبلمان شهرى - توجه به خوانايى، تركيب و تنوع در جداره و منظر شهر (گرافيك محيطى) در راستاى جذابيت بصرى و زيبايى -تقويت عناصر سيمائى شهر همچون راه، لبه، نشانه و ... -توجه به الگوى معمارى بومى شهر و خط آسمان شهر -بهره‌گيرى از عناصر طبيعى همچون توپوگرافى و شيب در راستاى مطلوبيت چشم‌انداز شهرى و گردشگرى</p>	<p>سيما و منظر شهر</p>
<p>-تداوم برنامه‌ريزى جهت تعادل ميان عرضه و تقاضاى گردشگرى -تلاش در راستاى ايجاد تراز دلخواه براى ذى‌نفعان عرصه گردشگرى</p>	<p>ايجاد تعادل بين منابع و هزينه هاى اين صنعت</p>
<p>-توسعه قابليت‌ها، فعاليت‌ها (مکان‌هاى قابل بازديد مانند: بوستان‌ها، مکان‌هاى تاريخى، گنجينه‌ها (موزه‌ها)، آبشار و غيره) جهت تفريح شهرى جهت جذب سرمايه‌گذار -سرمايه‌گذارى داخلى در زمينه احيا و مرمت ابنيه و فضاهاى تاريخى و فرهنگى جاذب گردشگر در شهرها -تنظيم بودجه شهر جهت زمينه‌سازى حضور سرمايه‌گذار -يکپارچگى اقتصادى با اقتصاد منطقه‌اى و جهانى -برنامه‌ريزى و تداوم کسب‌وکار در حوزه گردشگرى جهت رونق اقتصادى شهر و منطقه -وجود سايت‌هاى گردشگرى مناسب و واگذارى زمين‌هاى مناسب -تشريك مساعى بخش خصوصى و عمومى مديريت شهرى -اعطائى تسهيلات جهت سرمايه‌گذارى در عرصه گردشگرى -بخشودگى مالياتى براى سرمايه‌گذاران عرصه گردشگرى</p>	<p>سرمايه‌گذارى در گردشگرى شهرى و اقتصادى و سرمايه‌اى</p>
<p>-مهارت‌ها و برنامه‌هاى آموزشى اشتغال در حوزه گردشگرى -دسترسى به منابع مالى جهت راه‌اندازى کسب‌وکارهاى کوچک -ايجاد فرصت‌هاى معيشت براى جامعه ميزبان -توسعه کسب‌وکار محلى و نوآورى در شهر با محوريت گردشگرى حمائت‌هاى شهردارى و ميراث فرهنگى از فعالان عرصه گردشگرى</p>	<p>پشتيبانى از امرارمعاش جامعه ميزبان</p>
<p>جاذبه‌هاى گردشگرى (شهرها متناسب با اقليم، عملکرد، پيشينه‌هاى تاريخى، مذهبى و پتانسيل‌هاى گردشگرى) كشف استعدادها و پتانسيل‌هاى اقليمى هر منطقه احياى فضاهاى طبيعى از طريق فعاليت‌هاى اکوتوريستى، سلامت با محوريت شهرها (دريافت خدمات مكمّل از شهر)</p>	<p>بهبود شرايط محيط طبيعى و زيست‌محيطى</p>
<p>-توجه به ظرفيت تحمل مقصد جهت پيشگيرى از خسارت به جامعه ميزبان -بهره‌گيرى از ظرفيت‌هاى (بالقوه) گردشگرى شهرها و نواحى پيراشهرى - مديريت اکوسيستم در مقاصد گردشگرى -تقويت محيط‌زيست بومى و جلوگيرى از هرگونه فعاليتى كه منجر به تخریب و تعدى به آن گردد -مديريت مخاطرات محيطى، نگهدارى و بهبود كيفيت هوا، زمين و آب و کاهش ضايعات -آموزش جهت مديريت پسماند -تأمین بهداشت و نظافت شهر و نواحى پيرامونى -تأمین ايمنى و جلوگيرى از سوانح</p>	<p>محيطى و طبيعى پايدارى محيط‌زيست</p>
<p>-بهره‌بردارى صحيح و معقولانه منابع طبيعى -توجه به الگوى حمل‌ونقل در اراضى ملّى و منابع طبيعى (جنگل، مراتع، ساحل و ...) و</p>	<p>حفظ منابع طبيعى و قوانين</p>

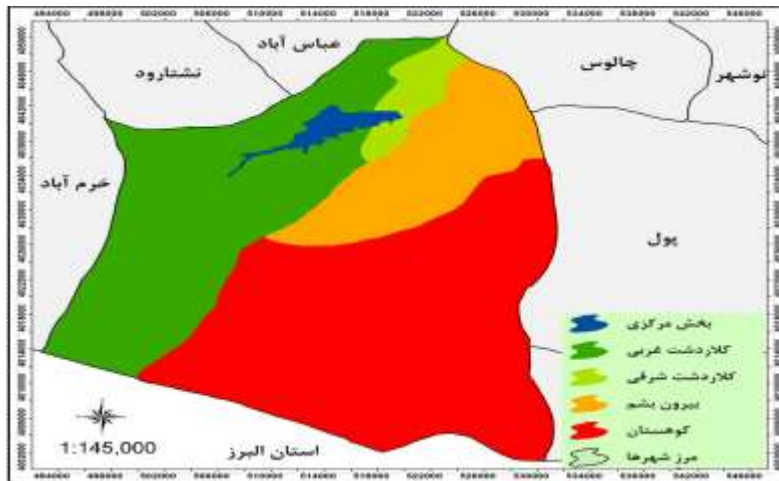
حمایتی	محدودیت در حضور مداوم و مخاطره‌آمیز -تصویب قوانین و ضمانت اجرایی آنان برای حفاظت از منابع محیطی و طبیعی -بهبود روابط خارجی با تأکید بر توسعه گردشگری و سرمایه‌گذاری‌های متقابل در این عرصه -تدوین برنامه مدون ملی و بین‌المللی در عرصه سیاست خارجی
توسعه سیاسی و روابط خارجی	-برنامه‌ریزی و تبلیغات در خصوص وجود امنیت در شهرهای کشور بر خلاق تبلیغات سوء خارجی در این حوزه -بازتعریف مفهوم گردشگری و فواید آن در مقیاس ملی، منطقه‌ای و شهری برای سیاست‌گذاران و تصمیم‌گیران سطوح کلان کشور -تعامل ایران با سازمان‌های بین‌المللی گردشگری
توسعه سیاسی و اسناد فرادستی	-تقویت جایگاه گردشگری در برنامه‌های پنج‌ساله توسعه کشور - سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌های دولتی از جمله تخصیص طرح جامع گردشگری در پهنه ملی، منطقه‌ای، ناحیه‌ای و شهری -بهبود ساختار سازمانی گردشگری کشور و افزایش سهم بخش گردشگری (به لحاظ بودجه و ...) در ساختار وزارت میراث فرهنگی، صنایع‌دستی و گردشگری
تدوین اسناد فرادست	

منبع: (Ariyani & Fauzi, 2019; Arthur & Mensah, 2016؛ صادقی‌ها و نوری، ۱۴۰۰؛ حمصیان اتفاق و همکاران، ۱۴۰۰؛ حسین زهی و کریمیان بستانی، ۱۴۰۰؛ خواجه‌نبی و همکاران، ۱۳۹۹؛ عزت‌پناه، ۱۳۹۹؛ عربشاهی کریزی و تقدیسی، ۱۳۹۷؛ ویسی، ۱۳۹۶؛ ابراهیم‌نیا سماکوش و همکاران، ۱۳۹۲؛ قالیباف و شعبانی‌فرد، ۱۳۹۰؛)

حدوده مورد مطالعه (شهر کلاردشت) محدود هم‌مهمم محدود مورد مطالعه

شهر کلاردشت مرکز شهرستان کلاردشت، از شهرستان‌های استان مازندران است. شهرستان کلاردشت به وسعت ۱۳۲۳ کیلومترمربع و دارای ۲ دهستان و یک نقطه شهری (کلاردشت) است. شهر کلاردشت در گوشه جنوب غربی دشت کلاردشت مرکز شهرستان می‌باشد. شهر کلاردشت با وسعت تقریبی ۱۵۰۶ هکتار در ۳۶ درجه و ۱ دقیقه عرض شمالی و ۵۱ درجه و ۱۰ دقیقه طول شرقی واقع شده است، ارتفاع شهر از ۱۱۰۰ متر در شرق و شمال شرقی (منطقه لاهو) تا ۱۶۹۰ متر در جنوب غربی آن (منطقه رودبارک) متغیر است (مهندسین مشاور کریاس بنا، ۱۳۸۸).

کلاردشت با قدمت ۴۰۰۰ ساله که اطراف آن را کوه‌های پوشیده از برف و جنگل‌های بکر و طبیعی تشکیل داده است و کوه، جنگل، دشت، دریاچه، رود، آبشار، آب‌وهوای لطیف، مردمان سازگار و مهمان‌دوست و برخی آثار و بناهای تاریخی در گستره‌ای نسبتاً محدود یکجا گرد هم قرار گرفته‌اند. منطقه کلاردشت با جاذبه‌های فراوانش سالانه پذیرای دو میلیون گردشگر داخلی و بیش از دویست هزار گردشگر خارجی است. جاذبه‌های گردشگری کلاردشت در دو دسته اصلی جاذبه‌های طبیعی و مصنوعی قابل تقسیم هستند که به شرح زیر می‌باشند:

شکل ۱. موقعیت شهر کلاردشت در منطقه

یافته‌ها

در راستای تحلیل داده‌های پژوهش، نگارندگان به وارد نمودن داده‌ها در نرم‌افزار آماری SPSS و سپس خروجی آن را در قالب میانگین حسابی و آزمون t زوجی مبادرت نموده‌اند. در این راستا، وضعیت شاخص‌های توسعه گردشگری شهری در شهر کلاردشت در دو بخش وضع موجود شهر کلاردشت و میزان توسعه گردشگری در صورت اجرای شاخص‌ها مورد بررسی قرار گرفته است که به منظور تحلیل وضعیت معیارهای توسعه گردشگری شهری در شهر کلاردشت از آزمون t زوجی استفاده گشت. در آزمون t نمونه‌های زوجی (وابسته) معیارهای مورد بررسی در دو مقطع از زمان (دو زمان متفاوت: ۱- وضع موجود شهر کلاردشت؛ ۲- میزان توسعه گردشگری در صورت اجرای شاخص‌ها) مورد بررسی قرار می‌گیرند. در این آزمون تفاوت میانگین‌های صفت ارزیابی می‌شود. در آزمون t با نمونه‌های جفتی، هر کدام از معیارهای توسعه گردشگری شهری در شهر کلاردشت دو بار در دو وضعیت مختلف (وضع موجود شهر کلاردشت و میزان توسعه گردشگری در صورت اجرای شاخص‌ها) مورد مشاهده قرار داده است. جدول (۳) آزمون نمونه‌های زوجی معیارها به منظور بررسی تفاوت میانگین‌های وضع موجود شهر کلاردشت و میزان توسعه گردشگری در صورت اجرای شاخص‌ها را نشان می‌دهد.

جدول ۳. آزمون نمونه‌های زوجی معیارها به منظور بررسی تفاوت میانگین‌های وضع موجود شهر کلاردشت و میزان توسعه گردشگری در صورت اجرای شاخص‌ها

معیارها	تفاوت‌های زوجی (اختلاف میانگین)	آماره t	درجه آزادی (df)	سطح معناداری (Sig)
منابع و زیرساخت‌های اجتماعی و فرهنگی	- ۰/۷۴۸۲۶	- ۱۸/۷۸۱	۳۸۳	۰/۰۰۰
آموزش به شهروندان و گردشگران	- ۰/۳۵۲۴۳	- ۸/۹۸۰	۳۸۳	۰/۰۰۰
نمایش رویدادها و وقایع	- ۱/۴۵۲۶۰	- ۵۰/۸۵۰	۳۸۳	۰/۰۰۰
مدیریت یکپارچه شهری	- ۱/۴۹۱۴۴	- ۶۳/۰۹۶	۳۸۳	۰/۰۰۰
فضامندی گردشگری شهری	- ۱/۲۴۷۰۲	- ۵۱/۳۹۱	۳۸۳	۰/۰۰۰
تدوین چشم‌انداز گردشگری شهری	- ۱/۸۸۸۰۲	- ۴۵/۴۵۹	۳۸۳	۰/۰۰۰
تبلیغات و بازاریابی	- ۱/۳۷۲۸۳	- ۵۳/۱۵۷	۳۸۳	۰/۰۰۰
خدمات و زیرساخت	- ۱/۹۲۳۱۸	- ۶۳/۵۴۰	۳۸۳	۰/۰۰۰
سیما و منظر شهر	- ۱/۰۰۹۳۷	- ۳۷/۳۹۳	۳۸۳	۰/۰۰۰
ایجاد تعادل بین منابع و هزینه‌های صنعت گردشگری	- ۱/۲۸۲۵۵	- ۲۹/۳۶۳	۳۸۳	۰/۰۰۰

۰/۰۰۰	۳۸۳	- ۷۹/۲۷۰	- ۱/۶۳۱۰۸	سرمایه‌گذاری در گردشگری شهری
۰/۰۰۰	۳۸۳	- ۳۶/۴۸۴	- ۱/۱۱۹۲۷	پشتیبانی از امرامعاش جامعه میزبان
۰/۰۰۰	۳۸۳	- ۳۹/۲۰۷	- ۱/۴۲۱۸۸	بهبود شرایط محیط طبیعی و زیست‌محیطی
۰/۰۰۰	۳۸۳	- ۵۳/۴۱۸	- ۱/۲۶۴۶۵	پایداری محیط‌زیست
۰/۰۰۰	۳۸۳	- ۲۲/۴۸۶	- ۰/۸۸۶۲۸	حفظ منابع طبیعی و قوانین حمایتی
۰/۰۰۰	۳۸۳	- ۱۲۶/۸۱۶	- ۲/۸۳۲۸۱	توسعه سیاسی و روابط خارجی
۰/۰۰۰	۳۸۳	- ۶۰/۸۴۱	- ۲/۰۶۶۸۴	تدوین اسناد فرادست

فرضیه H₁: وضعیت معیارهای توسعه گردشگری شهری در شهر کلاردشت در دو زمان قبل (وضع موجود) و بعد از اجرای شاخص‌ها با هم متفاوت است. جدول فوق نشان می‌دهد که آماره t در سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ (sig=۰) در تمامی معیارها منفی است. در نتیجه وضعیت تمامی معیارهای توسعه گردشگری شهری در شهر کلاردشت در دو زمان قبل (وضع موجود) و بعد از اجرای شاخص‌ها با هم متفاوت است. همچنین هر چه تفاوت‌های زوجی (اختلاف میانگین) در یک معیار بیشتر باشد، اختلاف معیارهای توسعه گردشگری شهری در شهر کلاردشت در دو زمان قبل (وضع موجود) و بعد از اجرای شاخص‌ها بیشتر است. بنابراین هر چه تفاوت‌های زوجی در معیارها بیشتر باشد، در ارائه راهبردها و سیاست‌ها در اولویت قرار می‌گیرد. جدول (۴) اولویت‌بندی معیارهای توسعه گردشگری شهری در شهر کلاردشت بر اساس تفاوت‌های زوجی نشان می‌دهد. بر این اساس معیارهای توسعه سیاسی و روابط خارجی، تدوین اسناد فرادست و خدمات و زیرساخت دارای اولویت بالاتری هستند.

جدول ۴. اولویت‌بندی معیارهای توسعه گردشگری شهری در شهر کلاردشت بر اساس تفاوت‌های زوجی

اولویت	معیارها	تفاوت‌های زوجی (اختلاف میانگین)
16	منابع و زیرساخت‌های اجتماعی و فرهنگی	- ۰/74826
17	آموزش به شهروندان و گردشگران	- ۰/35243
7	نمایش رویدادها و وقایع	- ۱/45260
6	مدیریت یکپارچه شهری	- ۱/49144
12	فضامندی گردشگری شهری	- ۱/24702
4	تدوین چشم‌انداز گردشگری شهری	- ۱/88802
9	تبلیغات و بازاریابی	- ۱/37283
3	خدمات و زیرساخت	- ۱/92318
14	سیما و منظر شهر	- ۱/00937
10	ایجاد تعادل بین منابع و هزینه‌های صنعت گردشگری	- ۱/28255
5	سرمایه‌گذاری در گردشگری شهری	- ۱/63108
13	پشتیبانی از امرامعاش جامعه میزبان	- ۱/11927
8	بهبود شرایط محیط طبیعی و زیست‌محیطی	- ۱/42188
11	پایداری محیط‌زیست	- ۱/26465
15	حفظ منابع طبیعی و قوانین حمایتی	- ۰/88628
1	توسعه سیاسی و روابط خارجی	- ۲/83281
۲	تدوین اسناد فرادست	06684- ۲/

چنانکه از جدول اولويت‌بندى معيارهاى توسعه گردشگرى شهرى در شهر کلاردشت بر اساس تفاوت‌هاى زوجى برداشت مى‌گردد، از ميان معيارهاى ۱۷ گانه‌اى که به‌منظور توسعه گردشگرى شهرى در کلاردشت در نظر گرفته شده است، توسعه سياسى و روابط خارجى با تفاوت‌هاى زوجى (اختلاف ميانگين) (۲/۸۳۲۸۱-) در بالاترين اولويت انجام اقدامات و عمليات اصلاحي و يا مؤثر در توسعه گردشگرى مى‌باشد چرا که اولاً در وضعيت فعلى شاخص‌هاى توسعه سياسى و روابط خارجى در شرايط نامناسب و ضعيفى قرار دارند و ضمن اينکه در صورت اجراى شاخص‌هاى تعريف شده در آن، توسعه گردشگرى در کشور و به‌تبع در کلاردشت رونق خواهد يافت. اين امر در معيار تدوين اسناد فرادست با تفاوت‌هاى زوجى (اختلاف ميانگين) (۲/۰۶۶۸۴-) که در رتبه دوم اين رتبه‌بندى قرار دارد، نيز مصداق خواهد داشت. از سوى ديگر، کمترین اختلاف ممکن که نشان از وضعيت نسبتاً مناسب شاخص‌ها و يا تأثير کمتر در صورت اجراى اين شاخص‌ها در توسعه گردشگرى کلاردشت شامل معيارهاى منابع و زيرساخت‌هاى اجتماعى و فرهنگى با تفاوت‌هاى زوجى (اختلاف ميانگين) (۰/۷۴۸۲۶-) و نيز آموزش به شهروندان و گردشگران با تفاوت‌هاى زوجى (اختلاف ميانگين) (۰/۳۵۲۴۳-) مى‌باشد که در رتبه‌هاى شانزدهم و هفدهم مى‌باشند. ساير معيارها، مشتمل بر خدمات و زيرساخت، تدوين چشم‌انداز گردشگرى شهرى، سرمايه‌گذارى در گردشگرى شهرى، مديریت يکپارچه شهرى، نمايش رویدادها و وقايع، بهبود شرايط محيط طبيعى و زيست‌محيطى، تبليغات و بازاریابى، ايجاد تعادل بين منابع و هزينه‌هاى صنعت گردشگرى، پايدارى محيط‌زيست، فضاى گردشگرى شهرى، سرمايه‌گذارى در گردشگرى شهرى، سيما و منظر شهر و حفظ منابع طبيعى و قوانين حمايتى به ترتيب در رتبه‌هاى سوم تا پانزدهم قرار دارند.

وضعيت تفاوت ابعاد توسعه گردشگرى شهرى در شهر کلاردشت (تفاوت در وضع موجود شهر کلاردشت و ميزان توسعه گردشگرى در صورت اجراى شاخص‌ها)

جدول (۵) آزمون نمونه‌هاى زوجى ابعاد موردبررسى به‌منظور بررسى تفاوت ميانگين‌هاى وضع موجود شهر کلاردشت و ميزان توسعه گردشگرى در صورت اجراى شاخص‌ها را نشان مى‌دهد.

جدول ۵. آزمون نمونه‌هاى زوجى ابعاد موردبررسى به‌منظور بررسى تفاوت ميانگين‌هاى وضع موجود شهر کلاردشت و ميزان توسعه گردشگرى در صورت اجراى شاخص‌ها

ابعاد	تفاوت‌هاى زوجى (اختلاف ميانگين)	آماره t	درجه آزادى (df)	سطح معنادارى (Sig)
اجتماعى و فرهنگى	- ۰/۸۵۱۱۰	- ۳۹/۶۸۹	۳۸۳	.000
مديریتى و زيرساختى	- ۱/۴۸۸۶۵	- ۱۲۳/۴۱۸	۳۸۳	.000
اقتصادى و سرمايه‌اى	- ۱/۳۴۴۳۰	- ۶۹/۰۵۲	۳۸۳	.000
محيطى و طبيعى	- ۱/۱۹۰۹۴	- ۶۲/۲۰۲	۳۸۳	.000
توسعه سياسى و اسناد فرادستى	- ۲/۴۴۹۸۳	- ۱۲۱/۹۷۹	۳۸۳	.000

فرضيه H₁: وضعيت ابعاد توسعه گردشگرى شهرى در شهر کلاردشت در دو زمان قبل (وضع موجود) و بعد از اجراى شاخص‌ها با هم متفاوت است.

جدول (۵) نشان مى‌دهد که آماره t در سطح معنادارى کمتر از ۰/۰۵ (sig=۰) در تمامى ابعاد موردبررسى منفى است. در نتيجه وضعيت تمامى ابعاد توسعه گردشگرى شهرى در شهر کلاردشت در دو زمان قبل (وضع موجود) و بعد از اجراى شاخص‌ها با هم متفاوت است. بر اين اساس، با توجه به يافته‌هاى جدول آزمون نمونه‌هاى زوجى ابعاد موردبررسى به‌منظور بررسى تفاوت ميانگين‌هاى وضع موجود شهر کلاردشت و ميزان توسعه گردشگرى در صورت اجراى شاخص‌ها،

بیشترین میزان آماره t مربوط به بعد مدیریتی و زیرساختی با (۱۲۳/۴۱۸ -) بوده است. این بدان معناست که بیشترین اولویت در جهت اصلاح وضع موجود مربوط به این بعد بوده و درعین حال بعد اجتماعی و فرهنگی در پایین ترین اولویت جهت پرداختن به آن قرار دارد که این امر نشان دهنده این مسئله است که شهر در حوزه های اجتماعی و فرهنگی در شرایط مساعدتری نسبت به سایر ابعاد می باشد. همچنین هر چه تفاوت های زوجی (اختلاف میانگین) در هر یک از ابعاد مورد بررسی بیشتر باشد، اختلاف ابعاد توسعه گردشگری شهری در شهر کلاردشت در دو زمان قبل (وضع موجود) و بعد از اجرای شاخص ها بیشتر است. بنابراین هر چه تفاوت های زوجی در ابعاد بیشتر باشد، در ارائه راهبردها و سیاست ها در اولویت قرار می گیرد. جدول (۶) اولویت بندی ابعاد توسعه گردشگری شهری در شهر کلاردشت بر اساس تفاوت های زوجی نشان می دهد. بر این اساس ابعاد توسعه سیاسی و اسناد فرادستی و مدیریتی و زیرساختی دارای اولویت بالاتری هستند.

جدول ۶. اولویت بندی ابعاد توسعه گردشگری شهری در شهر کلاردشت بر اساس تفاوت های زوجی

اولویت	تفاوت های زوجی (اختلاف میانگین)	ابعاد
5	- ۰/85110	اجتماعی و فرهنگی
2	- ۱/48865	مدیریتی و زیرساختی
3	- ۱/34430	اقتصادی و سرمایه ای
4	- ۱/19094	محیطی و طبیعی
1	- ۲/44983	توسعه سیاسی و اسناد فرادستی

درواقع، یافته های ناشی از اولویت بندی ابعاد توسعه گردشگری شهری در شهر کلاردشت بر اساس تفاوت های زوجی، حاکی از آن است که اختلاف میان وضع موجود و اجرای ابعاد مؤثر در توسعه گردشگری، همانند آنچه در حوزه بررسی معیارها بیان گشت، مبین نقش مؤثر توسعه سیاسی و اسناد فرادستی تفاوت های زوجی (اختلاف میانگین) (۲/44983 -) است که دارای بالاترین رتبه و اولویت در میان ابعاد ۵ گانه مورد بررسی است. ضمن آنکه سایر ابعاد نیز به ترتیب اهمیت و اولویت عبارتند از بعد مدیریتی و زیرساختی (۱/۴۸۸۶۵ -)، بعد اقتصادی و سرمایه ای (۱/۳۴۴۳۰ -)، بعد محیطی و طبیعی (۱/۱۹۰۹۴ -) و بعد اجتماعی و فرهنگی با تفاوت های زوجی (اختلاف میانگین) (۰/۸۵۱۱۰ -) که به ترتیب بیشترین نقش را در توسعه گردشگری شهری در شهر کلاردشت دارند.

بحث

در آزمون t نمونه های زوجی (وابسته) معیارهای مورد بررسی در دو مقطع از زمان مورد بررسی قرار می گیرند. در این آزمون تفاوت میانگین های صفت ارزیابی می شود. در آزمون t با نمونه های جفتی، هر کدام از معیارهای توسعه گردشگری شهری در شهر کلاردشت دو بار در دو وضعیت مختلف (وضع موجود شهر کلاردشت و میزان توسعه گردشگری در صورت اجرای شاخص ها) مورد مشاهده قرار گرفته است. بر این اساس، فرضیه تحقیق بر پایه تفاوت موجود در وضعیت معیارهای توسعه گردشگری شهری در شهر کلاردشت در دو زمان قبل (وضع موجود) و بعد از اجرای شاخص ها می باشد. چنانکه از اولویت بندی معیارهای توسعه گردشگری شهری در شهر کلاردشت بر اساس تفاوت های زوجی برداشت می گردد، از میان معیارهای ۱۷ گانه ای که به منظور توسعه گردشگری شهری در کلاردشت در نظر گرفته شده است، توسعه سیاسی و روابط خارجی با تفاوت های زوجی (اختلاف میانگین) (۲/۸۳۲۸۱ -) در بالاترین اولویت جهت انجام

اقدامات و عمليات اصلاحى و يا مؤثر در توسعه گردشگرى مى‌باشد؛ چرا كه اولاً در وضعيت فعلى شاخص‌هاى توسعه سياسى و روابط خارجى در شرايط نامناسب و ضعيفى قرار دارند و ضمن اينكه در صورت اجراى شاخص‌هاى تعريف‌شده در آن، توسعه گردشگرى در کشور و به تبع در كلاردشت رونق خواهد يافت. اين امر در معيار تدوين اسناد فرادست با تفاوت‌هاى زوجى (اختلاف ميانگين) (۲/۰۶۶۸۴ -) كه در رتبه دوم اين رتبه‌بندى قرار دارد نيز مصداق خواهد داشت. از سوى ديگر كمترين اختلاف ممكن كه نشان از وضعيت نسبتاً مناسب شاخص‌ها و يا تأثير كمتر در صورت اجراى اين شاخص‌ها در توسعه گردشگرى كلاردشت شامل معيارهاى منابع و زيرساخت‌هاى اجتماعى و فرهنگى با تفاوت‌هاى زوجى (اختلاف ميانگين) (۰/۷۴۸۲۶ -) و نيز آموزش به شهروندان و گردشگران با تفاوت‌هاى زوجى (اختلاف ميانگين) (۰/۳۵۲۴۳ -) مى‌باشد كه در رتبه‌هاى شانزدهم و هفدهم مى‌باشند. ساير معيارها، مشتمل بر خدمات و زيرساخت، تدوين چشم‌انداز گردشگرى شهرى، سرمايه‌گذارى در گردشگرى شهرى، مديريت يکپارچه شهرى، نمايش رويدادها و وقايع، بهبود شرايط محيط طبيعى و زيست‌محيطى، تبليغات و بازاریابى، ايجاد تعادل بين منابع و هزينه‌هاى صنعت گردشگرى، پايدارى محيط‌زيست، فضاى گردشگرى شهرى، سرمايه‌گذارى در گردشگرى شهرى، سيما و منظر شهر و حفظ منابع طبيعى و قوانين حمايتى به ترتيب در رتبه‌هاى سوم تا پانزدهم قرار دارند.

نتيجه‌گيرى

در بررسى مطالعات و تحقيقات گذشته با پژوهش حاضر مى‌توان گفت كه بايده و تقوايى (۱۴۰۲)، در مقاله خود مؤلفه‌هاى تأثيرگذار در شكوفايى گردشگرى شهرى را در ابعاد پنج‌گانه (اقتصادى، اجتماعى- فرهنگى، زيرساختى، پايدارى و نهادى) شناسايى كردند، كه نتايج پژوهش ايشان هم‌راستا با پژوهش حاضر بوده و نتايج پژوهش حاضر را مورد تائيد قرار مى‌دهد. همچنين صادقى و همكاران (۱۴۰۱)؛ در پژوهش خود متغيرهاى مانند منابع انسانى، تحريم‌ها، مديريت تخصصى، خدمات درمانى، آموزش، برنامه‌ريزى، تنوع‌سازى و رقابت‌پذيرى را به‌عنوان نيروهاى پيشران در نظر گرفته‌اند و اين پژوهش نيز به لحاظ بررسى معيارهاى گردشگرى در نمونه مورد مطالعه پژوهش ايشان، هم‌راستا با پژوهش حاضر بوده و از اين حيث نتايج پژوهش حاضر نيز مورد تائيد پژوهش ايشان مى‌باشد. فان و همكاران (۲۰۲۳)، نيز در مقاله خود به شناسايى و اولويت‌بندى استراتژى‌هاى توسعه گردشگرى با استفاده از SWOT، QSPM و AHP در كوه چانگ‌باى در چين پرداختند كه نتايج پژوهش ايشان نيز هم‌راستا با پژوهش حاضر بوده و نتايج پژوهش حاضر را مورد تائيد قرار مى‌دهد. مجاد و همكاران (۲۰۲۲)، نيز در مقاله خود به بررسى انتقادى فشارها و اثرات اجتماعى-اقتصادى و محيطى در صنعت گردشگرى ساحلى در مديترانه پرداختند و نتايج ايشان مشخص كرد كه تصميم‌گيرندگان و ذينفعان در زمينه توسعه گردشگرى بايد به راهبردها و رويكردهاى جديد در راستاى سبز كردن صنعت گردشگرى آبى براى تضمين رشد پايدار اقتصادى، اجتماعى و زيست‌محيطى اين صنعت توجه كنند. بر اين اساس نتايج پژوهش ايشان هم‌راستا با پژوهش حاضر بوده و از اين حيث نتايج پژوهش حاضر نيز مورد تائيد پژوهش ايشان مى‌باشد.

توسعه گردشگرى اثرات زيادى را بر سكونتگاه‌هاى انسانى خصوصاً شهرها دارد. اين تأثير در ابعاد مختلف اجتماعى، اقتصادى، سياسى و امنيتى، كالبدى و زيست‌محيطى نمود مى‌يابد. در اين ميان گردشگرى شهرى كه خود منبعث از توان‌ها، پتانسيل‌هاى شهرهاى گردشگرى مى‌پذيرد، مزايابى را براى شهرها ايجاد نموده كه در عصر رقابتي امروز، همه شهرها در پى دستيابى به اين موقعيت جهت تأمين منابع مالى پايدار و نيز قرارگيرى در عرصه‌هاى رقابتي ملي و جهاني مى‌باشند. از اين رو نياز به شناسايى ابعاد و اصول مرتبط با توسعه گردشگرى است تا با بسط و تقويت اين ابعاد، به نتايج

مثبتی دست‌یافت. نتایج حاصل از این پژوهش بیانگر تأثیر شگرف همه ابعاد در ایجاد تعادل در توسعه گردشگری شهری است. هر چند بسته به شرایط موجود شهرها، برخی از ابعاد دارای شرایط بهتری می‌باشند که لازم است تا در زمان برنامه‌ریزی و هدف‌گذاری در شهرهای گردشگری پذیر به برخی ابعاد و شاخص‌ها توجه بیشتری گردد تا نتیجه مطلوب‌تری نیز حاصل گردد. در عین حال که با شناسایی ضعف‌های احتمالی موجود در راستای تقویت آن‌ها برآمد. چراکه بدون نگاه یکپارچه و جامع به همه ابعاد و برنامه‌ریزی تک‌بعدی نمی‌توان به نتیجه منطقی و مطلوب دست‌یافت. چنانکه در شهر کلاردشت (در وضع موجود)، به‌جز موارد محدود آن‌هم در حوزه مسائل اجتماعی همچون ادای احترام به سایر مردم توسط جامعه میزبان، یا دسترسی به تمامی مناطق مقصد در شهر و نواحی پیراشهری آن‌هم به دلیل پراکنش محلات شهری و معابری که از درون این محلات عبور کرده و از گذشته مورداستفاده قرار می‌گرفته (و شاید ارتباط چندانی هم به حضور یا عدم حضور گردشگران نداشته باشد) و نیز بهره‌گیری از عناصر طبیعی همچون توپوگرافی و شیب در راستای مطلوبیت چشم‌انداز شهری و گردشگری و نیز جاذبه‌های گردشگری (شهرها متناسب با اقلیم، عملکرد، پیشینه‌های تاریخی، مذهبی و پتانسیل‌های گردشگری) که آن‌هم به‌واسطه شرایط طبیعی موجود در منطقه بوده، دوره‌های زمین‌شناسی و البته پیشینه تاریخی و باستانی دشت کلاردشت آن را پدید آورده که البته همین مسئله جذابیت فراوانی را برای حضور گردشگران فراهم نموده است، کار چندان دیگری در کلاردشت در حوزه توسعه گردشگری صورت نگرفته است، این امر در تحلیل کمی و میزان میانگین به‌دست‌آمده در ابعاد، معیارها و شاخص‌های تعریف‌شده در پژوهش که همگی سطح پایین‌تر از متوسط را نشان می‌دهند کاملاً روشن است که این امر موجب شده است که علی‌رغم همه جذابیت‌ها و توانمندی‌های طبیعی و انسانی کلاردشت که گردشگران داخلی و خارجی بی‌شماری را به منطقه وارد می‌نماید، هیچ‌گاه نتوانسته به جایگاه واقعی خود به‌عنوان بهشت گمشده ایران دست‌یافته و ضمن اینکه در سه دهه اخیر (از اوایل دهه ۱۳۷۰ تاکنون) تعرض به اراضی شهری و پیراشهری و تغییرات گسترده در کاربری اراضی صدمات زیادی را به نواحی شهری و پیراشهری وارد ساخته که عدم توجه به این امر و ضعف مدیریت کنترل موجبات نارضایتی جامعه میزبان از یک‌سو و کاهش میزان جذابیت گردشگران از سوی دیگر را فراهم آورده است. این در حالی است که بهبود ضعف‌های موجود می‌تواند وضعیت ایده‌آلی را برای شهر و توسعه گردشگری فراهم آورد، همان‌طور که در ارزیابی نظر جامعه آماری در فرایند توسعه گردشگری شهری کلاردشت (در صورت اجرای همان شاخص‌ها)، اشتیاق و توجه ویژه گردشگران در این زمینه و نظر مثبت آن‌ها در صورت اجرای شاخص‌های مطروحه در پرسشنامه اعم از ابعاد اجتماعی و فرهنگی، مدیریتی و زیرساختی، اقتصادی و سرمایه‌ای، محیطی و طبیعی و توسعه سیاسی و اسناد فرادستی به‌روشنی گویای این مسئله می‌باشد. به‌گونه‌ای که تقریباً در همه شاخص‌های موردبررسی در طول پژوهش، عقیده بر این است که برنامه‌ریزی درباره منابع و زیرساخت‌های اجتماعی و فرهنگی، آموزش به شهروندان و گردشگران، نمایش رویدادها و وقایع، مدیریت یکپارچه شهری، فضا‌مندی گردشگری شهری، تدوین چشم‌انداز گردشگری شهری، تبلیغات و بازاریابی، خدمات و زیرساخت، سیما و منظر شهر، ایجاد تعادل بین منابع و هزینه‌های صنعت گردشگری، سرمایه‌گذاری در گردشگری شهری، پشتیبانی از امرارمعاش جامعه میزبان، بهبود شرایط محیط طبیعی و زیست‌محیطی، پایداری محیط‌زیست، حفظ منابع طبیعی و قوانین حمایتی، توسعه سیاسی و روابط خارجی و تدوین اسناد فرادست جملگی می‌توانند به توسعه گردشگری شهری در کلاردشت کمک نمایند.

با توجه به بررسی‌های صورت گرفته در سطح شهر کلاردشت و نیز ویژگی‌های آن در ابعاد مختلف که بر زندگی جامعه میزبان و نیز توسعه گردشگری اثرگذار می‌باشد، پیشنهادهای زیر در راستای بهبود وضع موجود و توسعه گردشگری در

شهر كلاردشت ارائه مى‌گردد:

- ❖ ساخت و تجهيز منابع گردشگرى و عناصر فرهنگى مؤثر آن در سطح شهر كلاردشت از جمله بوستان‌ها (فضاى تفریحى و ورزشى) و فضاى سبز، سينما و سالن‌هاى تئاتر، مجتمع‌هاى فرهنگى، موزه‌ها، بناهاى يادبود، شهربازى، مراكز خريد كه در شرايط موجود با كمبود شديد مواجه مى‌باشد.
- ❖ تلاش در راستاى ايجاد و تقويت تصوير و نقشه ذهنى از شهر كلاردشت براى شهروندان و گردشگران با بهره‌گيرى از نمادهائى جاذب گردشگر در بخش‌ها و محله‌هاى مختلف شهر.
- ❖ آگاهى و بينش لازم براى مديران شهرى، گردشگرى و برنامه‌ريزان به منظور ارتقاء امكانات و تسهيلات در شهر در قالب برگزارى دوره‌هاى آموزشى، افزايش كاركنان آموزش‌ديده در بخش گردشگرى و ...
- ❖ هماهنگى ميان نهادها و سازمان‌هاى دست‌اندركار در امور شهرى و گردشگرى (مديريت يكپارچه شهرى) خصوصاً حمايت‌هاى شهردارى و ميراث فرهنگى از فعالان عرصه گردشگرى.
- ❖ تلاش در راستاى حوزه سرمايه‌گذارى در شهر و ديپلماسى شهرى و تلاش مديران شهرى جهت جذب سرمايه‌گذار.
- ❖ رويكرد اجراى قانون در بحث كاربرى زمين و پيشگيرى از تغيير كاربرى زمين و خزش شهرى در قالب استراتژى‌ها و برنامه‌هاى كاربرى زمين و توسعه آن با نگاهى به گردشگرى شهرى.
- ❖ فضاى شهر در قالب همه‌شمولى و نيز ۲۴ ساعته نمودن فضاى شهر از طريق اختلاط كاربرى‌ها، ايجاد پياده‌راه شهرى، ايجاد و تقويت فعاليت‌هاى مانند تئاتر، برپايى نمايشگاه‌ها و ... در سطح شهر.
- ❖ بهبود عملكرد فضاى اقامتى و پذيرايى شامل مهمان‌سراها، بازارها و فروشگاه‌ها و غذاسراها.
- ❖ تدوين چشم‌انداز بلندمدت (۲۰ ساله) شهر كلاردشت با محوريت گردشگرى و ارائه سند راهبردى جهت پذيرش گردشگران با انگيزه‌هاى دیدار دوستان و خويشان، مسافرت‌هاى تجارى، حضور در نمايشگاه‌ها و كنفرانس‌ها، بازديد از ميراث فرهنگى، سفرهاى مذهبى و تفریحى، حضور در حوادث (رويدادهائى برنامه‌ريزى شده)، خریدهائى تفریحى، سفرهاى روزانه، دلايل شخصى.
- ❖ توجه به اصل رسانه سالارى در فرايند جهانى‌شدن و بهره‌گيرى از رسانه‌هاى مختلف جهت بازاریابى و تبليغات در بستر رسانه‌اى و شكل‌دهى گردشگرى مجازى در کنار ساخت وب‌سائت‌هاى در معرفى جاذبه‌هاى شهرى و پيراشهرى كلاردشت.
- ❖ برنامه‌ريزى جهت برگزارى جشنواره، همایش با ارزش‌گذارى براى شهر و برند سازى در آن از طريق عملكردهاى همچون تعريف روز كلاردشت در تقويم ملي، يا امكان برگزارى همایش‌هاى گردشگرى يا سلامت در يك هفته از سال در كلاردشت كه در تقويم نظام پزشكى درج گردد.
- ❖ تقويت زيرساخت‌هاى گردشگرى اعم از جاذبه‌هاى طبيعى (چشم‌انداز و اقليم منحصر به فرد، قله مرتفع، رودخانه خروشان و ...)، اجتماعى و فرهنگى (محوطه‌هاى باستانى، معماری بومى، اقامتگاه‌هاى بوم‌گردى، صنايع دستى و ...)، فضاى گذران اوقات فراغت در شهر و امكانات عرضه‌اى در آنان، احياى فضاى طبيعى از طريق فعاليت‌هاى اكوטوريستى، سلامت با محوريت شهر كلاردشت (دريافت خدمات مكمل از شهر) در کنار توجه به منظر شهر از طريق توجه به خوانايى، تركيب و تنوع در جداره و منظر شهر (گرافيك محيطى) در راستاى جذابيت بصرى و زيباى.
- ❖ تعريف سايت‌هاى گردشگرى مناسب و واگذارى زمين‌هاى مناسب جهت جذب سرمايه‌گذار و نيز ايجاد جذابيت‌هاى براى حضور سرمايه‌گذار اعم از اعطائى تسهيلات جهت سرمايه‌گذارى در عرصه گردشگرى، بخشودگى مالياتى براى

سرمایه‌گذاران عرصه گردشگری و ...

حامی مالی

این اثر حامی مالی ندارد.

سهام نویسندگان در پژوهش

نویسندگان در تمام مراحل و بخش‌های انجام پژوهش سهم برابر داشتند.

تضاد منافع

نویسندگان اعلام می‌دارند که هیچ تضاد منافی در رابطه با نویسندگی و یا انتشار این مقاله ندارند.

تقدیر و تشکر

نویسندگان از همه کسانی که در انجام این پژوهش به ما یاری رساندند، به ویژه کسانی که کار ارزیابی کیفیت مقالات را انجام دادند، تشکر و قدردانی می‌نمایند.

منابع

- ابراهیم‌نیا سماکوش، سعید. خاکساری، علی. لطیفی، غلامرضا. دامادی، محمد. (۱۳۹۲). ارزیابی نقش گردشگری شهری در توسعه اقتصادی-محیطی شهر بابلسر. *نشریه اقتصاد و مدیریت شهری*، ۳(۱)، ۱۷-۳۱.
- بالیده، امین‌الله و تقوایی، مسعود. (۱۴۰۲). تبیین شاخص‌های مدل شکوفایی گردشگری شهری. *جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای*، ۲۲(۱).
<https://doi.org/10.22067/jgrd.2023.82657.1284>
- بهرامیان، محسن و شمس‌الدینی، علی. (۱۳۹۷). تحلیلی کمی بر نقش مدیریت شهری در ارتقای صنعت گردشگری در شهرها (موردپژوهی: شهر مرودشت). *فصلنامه برنامه‌ریزی شهری*، ۹(۳۲)، ۱۳۱-۱۴۰. Doi: 20.1001.1.22285229.1397.9.32.10.7
- حیدری کوشکنو، مجید؛ فلاح تفتی، حامد و احمدخانی، مسعود. (۱۳۹۸). شناسایی مؤلفه‌های شهروندی تأثیرگذار بر توسعه گردشگری شهری مطالعه موردی: شهر یزد. *مجله گردشگری شهری*، ۶(۲)، ۱۱۷-۱۳۲. Doi: 10.22059/jut.2019.264920.527
- حسین زهی، اسماعیل و کریمیان بستانی، مریم. (۱۴۰۰). بررسی اثرات توسعه گردشگری بر ابعاد کیفیت زندگی در شهر چابهار. *فصلنامه علوم جغرافیایی*، ۱(۳۴)، ۹۸-۱۱۳.
- حمصیان اتفاق، سمیه؛ کلانتری خلیل‌آباد، حسین و میرهای، محمد. (۱۴۰۰). ارائه الگوی مدیریت اکوتوریسم با تأکید بر بافت‌های اکولوژیک شهری (مطالعه موردی منطقه ۹ شهرداری اصفهان). *فصلنامه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی*، ۲۱(۶۳)، ۳۳۵-۳۵۹. Doi: 20.1001.1.22287736.1400.21.63.20.2
- خواججه‌نی، فهیمه؛ زندمقدم، محمدرضا و کرکه‌آبادی، زینب. (۱۳۹۹). تحلیل ساختارهای اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، محیطی و نهادی در رشد و توسعه گردشگری شهری، مطالعه موردی: شهر گلوگاه. *دو فصلنامه پژوهش‌های بوم‌شناسی شهری*، ۱۱(۲۱)، ۱۳-۲۸. Doi: 10.30473/grup.2020.7469
- رزقی، مریم؛ شهابیان، پویان؛ مدیری، آتوسا و احمدیان، رضا. (۱۳۹۷). ارزیابی شاخص‌های مؤثر بر ارزش ویژه برند مقصد در شهرهای تاریخی ایران از منظر گردشگران خارجی. *مجله گردشگری شهری*، ۵(۴)، ۱۳۷-۱۵۲. Doi: 10.22059/jut.2018.258398.485
- رضایی، محمدرضا؛ عسگری سوادجانی، علیرضا و سجاسی قیداری، حمدالله. (۱۴۰۰). ارزیابی جایگاه گردشگری بافت تاریخی شهر

- يزد در روند مدل تخريب خلاق. فصلنامه برنامه‌ريزى شهرى، ۱۳ (۴۹)، ۴۷-۶۰. Doi: 10.30495/jupm.2022.5523
- سنائى، مجيد. (۱۳۹۳). *ارزيابى عملکرد منظر و ساختار طبيعى در مقاصد گردشگرى، مورد مطالعه: شهر كلاردشت*. رساله دكتورى رشته جغرافيا و برنامه‌ريزى شهرى، دانشگاه آزاد اسلامى واحد علوم تحقيقات تهران، دانشكده علوم انسانى و اجتماعى، به راهنمايى دكتور اصغر نظريان و مشاوره دكتور يوسفلى زيارى.
- صادقى‌ها، مهدى و نورى، سولماز. (۱۴۰۰). برنامه‌ريزى توسعه گردشگرى و فضايى شهر نور با بهره‌گيرى از رهيافت شهر خردورز. فصلنامه جغرافيايى فضاي گردشگرى، ۱۰ (۳۸)، ۱-۱۸. Doi: 20.1001.1.22518827.1400.10.38.1.5
- صادقى، محسن؛ حافظ رضازاده، معصومه؛ كريميان بستانى، مريم. (۱۴۰۱). *آينده‌پژوهى توسعه گردشگرى شهرى (مورد مطالعه: شهر اردبيل)*. فصلنامه مطالعات جغرافيايى مناطق كوهستانى، ۳ (۲)، ۱۶۷-۱۹۰. Doi: 20.1001.1.27172325.1401.3.2.11.6
- عزت‌پناه، بختيار. (۱۳۹۹). تبين نيروهاى پيشران مؤثر بر آينده توسعه صنعت گردشگرى در شهرهاى مرزى مطالعه موردى: شهر بانه. *مجله گردشگرى شهرى*، ۱۷ (۱)، ۶۹-۷۸. Doi: 10.22059/jut.2020.269789.567
- عربشاهى كرزى، احمد و تقديسى، مهنوش. (۱۳۹۷). گردشگرى شهرى و توسعه پايدار شهرى: تحليل و بررسى جاىگاه، نقش و پيامدهاى توسعه گردشگرى شهرى. فصلنامه جغرافيا و روابط انسانى، ۱ (۲)، ۳۹۷-۴۱۶. Doi: 20.1001.1.26453851.1397.1.2.26.9
- فنى، زهره؛ عزيزاده طولى، محمد و زحمت‌كش، زينب. (۱۳۹۳). *تأثيرات گردشگرى بر توسعه پايدار شهرى از نظر ساكنان (مورد مطالعه: جزيره قشم)*. فصلنامه مطالعات مديريت گردشگرى، ۹ (۲۸)، ۳۹-۷۲.
- فرجى‌راد، عبدالرضا و سيدنصيرى، سيده زاله. (۱۳۸۹). *رويكردهاى تحليلى در توسعه پايدار گردشگرى شهرى*. نشریه جغرافيايى سرزمين، ۷ (۲۵)، ۲۹-۴۰.
- فيضى، سلمان؛ حيدرى، رحيم و روستايى، شهريور. (۱۳۹۹). *بررسى تأثير برند سازى مقاصد بر توسعه گردشگرى شهرى (مورد مطالعه: كلان‌شهر تبريز)*. نشریه تحقيقات کاربردى علوم جغرافيايى، ۲۰ (۵۹)، ۲۲۹-۲۵۲. Doi: 20.1001.1.22287736.1399.20.59.12.9
- قاليباف، محمدباقر و شعبانى‌فرد، محمد. (۱۳۹۰). *ارزيابى و اولويت‌بندى جاذبه‌هاى گردشگرى براى توسعه گردشگرى شهرى بر اساس مدل‌هاى تصميم‌گيرى چند متغيره (مطالعه موردى: شهر سنندج)*. فصلنامه تحقيقات جغرافيايى، ۲۶ (۱۰۱)، ۱۷۲-۱۴۷.
- متانى، مهرداد، اكبريان، فاطمه و تقى‌زاده شياده، سيده نسرین. (۱۳۹۷). *نقش فضاي مجازى در تحولات صنعت گردشگرى؛ مطالعه موردى گردشگرى فرهنگى و تاريخى، فصلنامه جغرافيا و برنامه‌ريزى منطقه‌اى*، ۸ (۴)، ۱۵۹-۱۸۰. Doi: 20.1001.1.22286462.1397.8.4.9.2
- مسعودى‌راد، ماندانا؛ احمدى، عبدالمجيد و رضائى، مريم. (۱۳۹۷). *تحليل موانع توسعه گردشگرى سياه در ايران (نمونه موردى: منطقه زلزله‌زده بم)*. *مجله گردشگرى شهرى*، ۵ (۲)، ۳۵-۵۱. Doi: 10.22059/jut.2018.234297.326
- مهندسين مشاور كرياس بنا (۱۳۹۵). *گزارش تهيه طرح جامع كلاردشت*.
- ويسى، هادى. (۱۳۹۶). *بررسى سياست‌گذارى صنعت گردشگرى در قوانين بالادستى جمهورى اسلامى ايران*. فصلنامه راهبردى و سياستگذارى عمومى، ۷ (۲۵)، ۹۳-۱۱۲.

References

- Arabshahi Karizi, A., & Taghedisi, M. (2018). Urban tourism and sustainable urban development: Analysis and review of the position, role and consequences of urban tourism development. *Journal of Geography and Human Relations*, 1(2), 397-416. Doi: 20.1001.1.26453851.1397.1.2.26.9 [In Persian]
- Ariyani, N., & Fauzi, A. (2019). Analysis of Strategic Variables for Ecotourism Development; an Application of Micmac. *South Asian Journal of Social Studies and Economics*, 1-12. DOI: 10.9734/sajsse/2019/v3i330107
- Arthur, G., & Mensah, A. (2016), urban management and heritage tourism for sustainable development. *management of Environmental quality: an international journal*, 17(3).

- <https://doi.org/10.1108/14777830610658719>
- Bahramian, M., & Shamsodini, A. (2018). a quantitative analysis on the role of urban management in promoting the tourism industry in cities (case study: Maroodasht city). *Urban Planning Quarterly*, 9(32), 131-140. Doi: 20.1001.1.22285229.1397.9.32.10.7 [In Persian]
- Bakas, F. E., Duxbury, N., & de Castro, T. V. (2019). Creative tourism: catalysing artisan entrepreneur networks in rural Portugal. *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research*, 25(4), 731-752. <https://doi.org/10.1108/IJEBR-03-2018-0177>
- Balideh, A., & Taqvai, M. (2023). explanation of the indicators of urban tourism flourishing model. *Geography and Regional Development*, 22 (1). <https://doi.org/10.22067/jgrd.2023.82657.1284> [In Persian]
- Butler, R.W. (1980). The concept of a tourist area cycle of evolution: implications for management of resources. *The Journal of Canadian Geographer*, 24(1), 5-12. <https://doi.org/10.1111/j.1541-0064.1980.tb00970.x>
- Ebrahim Niya Samakosh, S., Khaksari, A., Latifi, G., & Damadi, M. (2012). Evaluation of the role of urban tourism in economic-environmental development of Babolsar city. *Journal of Urban Economics and Management*, 1(3), 17-31. [In Persian]
- Ezzat-Panah, B. (2020). Explanation of the driving forces effective on the future development of the tourism industry in border towns, a case study: Baneh city. *Journal of Urban Tourism*, 7(1), 69-78. Doi: 10.22059/jut.2020.269789.567 [In Persian]
- Fan, P., Zho, Y., Ye, Z., Zhang, G., GU, Sh., Shen, Q., Meshram, S. G., & Alvandi, E. (2023). Identification and Prioritization of Tourism Development Strategies Using SWOT, QSPM, and AHP: A Case Study of Changbai Mountain in China. *Sustainability* 2023, 15(6), 49-62. <https://doi.org/10.3390/su15064962>
- Fanni, Z., Alizade Touli, M., & Zahmet-Kash, Z. (2014). the effects of tourism on sustainable urban development from the perspective of residents (case study: Qeshm Island). *Tourism Management Studies Quarterly*, 9(28), 39-72. [In Persian]
- Farjirad, A. R., & Seyednasiri, S. J. (2010). Analytical Approaches in the Sustainable Development of Urban Tourism. *Sarzamin Geographical Journal*, 7(25), 29-40. [In Persian]
- Feizi, S., Heydari, R., & Roustaei, Sh. (2020). investigating the impact of destination branding on the development of urban tourism (case study: Tabriz metropolis). *Journal of Applied Research in Geographical Sciences*, 20(59), 229-252. Doi: 20.1001.1.22287736.1399.20.59.12.9 [In Persian]
- Ghalibaf, M. B., & Shabani Fard, M. (2011). evaluation and prioritization of tourist attractions for the development of urban tourism based on multivariate decision-making models (case study: Sanandaj city). *Geographical Research Quarterly*, 26(101), 147-172. [In Persian]
- Heydari Kushkono, M., Falah Tafti, H., & Ahmadkhani, M. (2018). Identification of citizenship components affecting the development of urban tourism, a case study: Yazd city. *Journal of Urban Tourism*, 6(2), 117-132. Doi: 10.22059/jut.2019.264920.527 [In Persian]
- Homsian Etefagh, S., Kalantari Khalilabad, H., & Mirei, M. (2021). presentation of ecotourism management model with emphasis on urban ecological contexts (case study of 9th district of Isfahan Municipality). *Geographical Sciences Applied Research Quarterly*, 21(63), 359-335. Doi: 20.1001.1.22287736.1400.21.63.20.2 [In Persian]
- Hossein Zehi, E., & Karimian Bostani, M. (2021), investigating the effects of tourism development on quality of life dimensions in Chabahar city. *Geographical Sciences Quarterly*, 1(34), 98-113. [In Persian]
- Hudson, S., Huang, L., Roth, M. S., & Madden, T.J. (2016), The influence of social media interactions on consumer_ brand relationships: A three-country study of brand precipitation and marketing behaviors. *International Journal of Research in Marketing*, 33(1), 27-41. DOI: 10.1016/j.ijresmar.2015.06.004
- Incera, A. C., Fernandez, M. F., & Lopez, X.P. (2015), Spillover effects of tourism consumption between Gilicia and the rest of Spain. *International Journal of Tourism Research*, 17(2), 185-208. <https://doi.org/10.1002/jtr.1978>
- Khaja Nabi, F., Zandmghaddam, M., & Karke-Abadi, Z. (2020). Analysis of social, cultural, economic, environmental and institutional structures in the growth and development of urban

- tourism, case study: Golugah city. *bi-quarterly journal of urban ecology research*, 11(21), 13-28. Doi: [10.30473/grup.2020.7469](https://doi.org/10.30473/grup.2020.7469) [In Persian]
- Kiryas Bena Consulting Engineers (2016). *report on the preparation of Kalardasht master plan*. [In Persian]
- Masoudi Rad, M., Ahmadi, A. M., & Rezaei, M. (2018). Analysis of obstacles to the development of black tourism in Iran (case example: Bam earthquake region). *Journal of Urban Tourism*, 5(2), 35-51. Doi: [10.22059/jut.2018.234297.326](https://doi.org/10.22059/jut.2018.234297.326) [In Persian]
- Mejjad, N., Rossi, A., & Pavel, A. B. (2022) The coastal tourism industry in the Mediterranean: A critical review of the socio-economic and environmental pressures & impacts. *Tourism Management Perspectives*, 44, 101007. <https://doi.org/10.1016/j.tmp.2022.101007>
- Metani, M., Akbarian, F., & Taghizadeh Shiadeh, S. N. (2018). the role of virtual space in the evolution of the tourism industry; A case study of cultural and historical tourism. *Journal of Geography and Regional Planning*, 8(4), 159-180. Doi: [20.1001.1.22286462.1397.8.4.9.2](https://doi.org/10.1001.1.22286462.1397.8.4.9.2) [In Persian]
- Rezaei, M., Asgari Sawadjani, A., & Sejasi Gheidari, H. (2021). evaluation of the place of tourism in the historical context of Yazd city in the process of creative destruction model. *Urban Planning Quarterly*, 13 (49), 47-60. doi: [10.30495/jupm.2022.5523](https://doi.org/10.30495/jupm.2022.5523) [In Persian]
- Rezghi, M., Shahabian, P., Manager, A., & Ahmadian, R. (2018). evaluation of indicators affecting the special value of the destination brand in historical cities of Iran from the perspective of foreign tourists, *Journal of Urban Tourism*, 5(4), 137-152. doi: [10.22059/jut.2018.258398.485](https://doi.org/10.22059/jut.2018.258398.485) [In Persian]
- Sadeghi, M., Hafez Rezazadeh, M., & Karimian Bostani, M. (2022), future study of urban tourism development study: Ardabil city. *Journal of Geographical Studies of Mountainous Regions*, 3(2), 167-190. Doi: [20.1001.1.27172325.1401.3.2.11.6](https://doi.org/10.1001.1.27172325.1401.3.2.11.6) [In Persian]
- Sadeghi-ha, M., & Nouri, S. (2021). Tourism and Spatial Development Planning of the City of Noor Using the Khardoruz City Approach. *Geographical Journal of Tourism Space*, 10(38), 1-18. Doi: [20.1001.1.22518827.1400.10.38.1.5](https://doi.org/10.1001.1.22518827.1400.10.38.1.5) [In Persian]
- Sanai, M. (2014). *evaluation of landscape performance and natural structure in tourism destinations, case of study: Kalardasht city*. doctoral dissertation in the field of geography and urban planning, Islamic Azad University, *Tehran Research Sciences Unit, Faculty of Humanities and Social Sciences*, under the guidance of Dr. Asghar Nazarian and advice of Dr. Yusuf Ali Ziari. [In Persian]
- Sobirov, B. (2018). The concept of tourist economic zone, case of Uzbakestan. *World Seientific News*, 1(98), 34-45.
- Summary of Kalardasht Municipality Performance Report. (2008). *Kalardasht Municipality*. [In Persian]
- Vanderwerf, J. (2018). *Creative Destruction and Rural Tourism Planning: The Case of Creemore, Ontario*. A thesis presented to the University of Waterloo in the fulfillment of the thesis requirement for the degree of Master of Environmental Studies in *Local Economic Development - Tourism Policy and Planning*, Waterloo, Ontario, Canada. Doi: <http://hdl.handle.net/10012/3809>
- Veisi, H. (2017). Review of Tourism Industry Policy in the Upstream Laws of the Islamic Republic of Iran. *Strategic and Public Policy Quarterly*, 7(25), 112-93. [In Persian]